

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Första kammaren.

Nr 40.

Lördagen den 10 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet **Forslund**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Wistrands interpellation angående en åt viss körkorts-sökande medgiven dispens, erhöi ordet och anförde: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har dess ledamot herr Wistrand till mig framställt en interpellation om de grunder, som föranlett min tillstyrkan av S:s dispens-ansökan.

Ang. en åt viss körkorts-sökande medgiven dispens.

Den i frågan åsyftade S. är identisk med lagerbiträdet Jarl Oskar Folke Sjöström, som den 23 mars 1938 ansökt hos polismyndigheten i Stockholm om sådant nykterhetsintyg, som avses i motorfordonsförordningens § 20 mom. 1 c. Enär polismyndigheten ansåg sig icke böra utfärda det begärda nykterhetsintyget, vilket erfordrades för erhållande av körkort, ingav Sjöström den 5 april 1938 en till Konungen ställd skrivelse, vari Sjöström anhöll att Kungl. Maj:t av nåd täcktes frånse det faktum, att polismyndigheten icke ansett sig kunna utfärda det begärda nykterhetsintyget. Sedan överståthållarämbetet den 23 april avgivit utlåtande i ärendet, förklarade Kungl. Maj:t i resolution den 29 april, att den omständigheten att sökanden av vederbörande polismyndighet förvägrats nyssnämnda intyg icke utgjorde hinder för överståthållarämbetet att för honom utfärda körkort för förande av automobil.

Enligt den vid tiden för nyssnämnda Kungl. Maj:ts beslut föreliggande utredningen hade Sjöström den 4 juni 1936 dömts att undergå straffarbete i 3 år och 1 månad för inbrottsstöld och billån i 30 fall, vilket straff av Kungl. Maj:t den 7 februari 1938 av nåd nedsatts till två år. I samband med domens avkunnande hade överståthållarämbetet genom resolution den 19 juni 1936 återkallat för Sjöström utfärdad körkort för automobil med rätt för Sjöström att 1 år efter delfäendet av ämbetets beslut efter ansökan få frågan om utfärdande av nytt körkort upptagen till prövning. Det Sjöström ådömda straffet hade sedermera såtillvida efterskänkts, att Sjöström efter att ha avtjänat ungefär 1 år och 9 månader i enlighet med fängvårdsstyrelsens tillstyrkande utlåtande den 21 mars 1938 villkorligt frigivits.

Vid tiden för prövningen av Sjöströms ansökan hade sålunda tiden för körkortets indragning utgått för närmare ett år sedan och de brott, på grund av vilka körkortet indragits, begåtts för mera än 2 år tillbaka. De av Sjöström under åren 1932—1935 begångna förseelser, varom interpellanten erinrar, måste anses för prövningen av Sjöströms ansökan om dispens från skyldigheten att förete nykterhetsintyg irrelevanta. Dels stadgas i motorfordonsförordningen, att vid återkallande av körkort avseende icke må fästas vid förseelse, som begåtts mera än två år före den förseelse, som giver anledning till körkortets återkallande. Körkort hade utfärdats för Sjöström så sent som den 7 januari år 1936. Men dels hade Sjöström icke, såsom interpellanten synes förutsätta, dömts för en lång rad av fylleriförseelser. I målet mot Sjöström 1936 hade visserligen, enligt den föreliggande utredningen,

Ang. en åt viss körkortssökande medgiven dispens. (Forts.)
visats, att Sjöström tillgripit sprit, som han i sällskap förtärt efter brottens begående. Däremot hade Sjöström endast en gång, den 10 oktober 1932, dömts för onykterhet vid förande av motorfordon. Under sådana omständigheter syntes Sjöströms nykterhetsförhållanden icke skäligen böra utgöra hinder att för honom utfärda körkort.

Mina motiv i övrigt för tillstyrkan av Sjöströms dispensansökan hava uteslutande varit att underlätta förverkligandet av vad som uppenbarligen måste ha avsetts med den villkorliga frigivningen. Om en för vissa förbrytelser dömd person villkorligt frigives innan straffet avtjänats, torde nämligen som grund för beslutet om frigivningen ligga dels ett antagande om den frigivnes föresats att bli en laglydig medborgare, dels en förhoppning om den frigivnes förmåga att förverkliga denna föresats. Avsikten med frigivningen torde vara att stärka den antagna föresatsen och därigenom underlätta den frigivnes möjligheter att realisera den. Det synes mig ligga i sakens natur, att under sådana förhållanden varje den frigivnes strävan i antydd riktning bör understödjas. Utan dylikt understöd från myndigheter och enskilda bli den frigivne fångens förutsättningar att återvinna en ställning i samhället ringa och utsikterna till återfall i brott i motsvarande mån större. Genom sin övervakares fru Else Kleens förmedling hade Sjöström erhållit arbete hos en bilfirma i Stockholm. För utförandet av det honom anförtrodda arbetet förut-sattes innehav av körkort. Körkortet blev sålunda också en av förutsättningarna för Sjöström att infria de förhoppningar att sig hederligen försörja, på grund av vilka han villkorligt frigivits.

Givet är, att risker för en frigiven fånges återfall i brott förefinnas. För-söken att återvinna Sjöström för ett ordnat arbete under lagliga förhållanden ha misslyckats. Men om körkorts utfärdande för Sjöström överhuvud haft något inflytande på hans förhållande till samhället, måste det ha minskat riskerna för hans återfall i brott och icke ökat dem.

Härmed torde de grunder, vilka interpellanten efterlyst beträffande kör-korts utfärdande för Sjöström, ha tillräckligt klargjorts. De ha i princip varit desamma, som då Kungl. Maj:t i vissa andra fall av körkortsindragningar förklarat hinder icke möta för den sökande att få frågan om körkorts utfär-dande prövad före utgången av den tid, för vilken körkortet indragits, näm-ligen hänsynen till den sökandes möjlighet att försörja sig. Sjöströms fall företedde i detta hänseende ingen avvikelse.

Herr Wistrand: Herr talman! Jag skall be att till herr statsrådet Forslund få framföra mitt tack för att han så här i riksdagens sista timme har be-svarat en interpellation, som ju på grund av omständigheternas natur måste komma ganska sent. Att han gjort det, trots att den tid, som stått honom till buds, varit kort, är mycket tillfredsställande, och jag ser däri ett symptom på att han betraktar saken på samma sätt som jag såtillvida, att han anser, att detta förhållande verkligen varit värt att utredas inom riksdagen. Det rör sig ju om en fråga, som väckt mycket stor uppmärksamhet bland den svenska all-mänheten, och jag tror, att det överensstämmer med en ganska allmänt närd-önskan, att den också får ge anledning till några kommentarer.

Jag skulle vilja säga, att den sak, som har föranlett min fråga, tilldrager sig intresse ur många olika aspekter. För min del vill jag klassificera dem åt-minstone till fyra. Den första är det säregna i behandlingen av ärendet, som i motsats till det reguljära förfarandet — genom överklagande av överstätt-hållarämbetets beslut hos regeringsrätten — på en mycket ovanlig väg kommit direkt under Kungl. Maj:ts prövning i statsrådet. Det är en väg, som juri-diskt visserligen är fullt försvarbar, men i varje fall mycket ovanlig.

Ang. en åt viss körkortssökande medgiven dispens. (Forts.)

Den andra synpunkten gäller lämplighetsintygens ställning i administrativ praxis. När motorfordonsförordningen uppställer stora krav på vederbörandes nykterhet och lämplighet i övrigt, är det alldeles uppenbart, att dessa krav äro tillkomna ur allmänhetens synpunkt. Det kan aldrig ha varit meningen, att de lagliga föreskrifterna om företeende av lämplighetsintyg skulle i ett så flagrant fall som detta kunna sättas ur verkan genom en dispens. Jag vågar säga detta, även om jag samtidigt naturligtvis medger, att den formella rätten till beviljande av dispens har förefunnits. Det förefaller mig nästan som en ödets ironi, att en gammal nykterhetsman som statsrådet Forslund — vilken ju dessutom i alldeles särskilt hög grad varit verksam för nykterhetens iakttagande just inom trafikväsendet — har blivit den, som förordat dispens åt en person med Sjöströms föregående, vilket ju till mycket väsentlig del rör sig om förseelser på nykterhetsområdet. Det är visserligen sant, att han sista gången icke dömdes direkt för fylleriförseelse, men bland de 30 bilstölder, som han varit inblandad i, förekom ju vid tre olika tillfällen även tillgrepp av sprit, som han efteråt förtärde tillsammans med kamrater.

För någon vecka sedan utdelades i riksdagen en broschyr om Alkohol och trafiksäkerhet, utgiven av centralförbundet för nykterhetsundervisning med, om jag är riktigt underrättad, bidrag av statsmedel. Samtidigt som statsmakterna sålunda lägga ned både pengar och ansträngningar på ett uppnående av en hög moralisk standard inom trafikväsendet, verka dispenser sådana som den nu debatterade i rakt motsatt riktning. Det torde väl ändå vara ovedersägligt, att om personer med Sjöströms meritlista på dispensvägen kunna befrias från att förete lämplighetsintyg — vilka skulle då, om en administrativ praxis, såsom den bör, skall uppbäras av omsorg och konsekvens, vara skyldiga att förete lämplighetsintyg? Skola skälen för Sjöströms dispens godkännas som allmängiltiga, då har man därmed också i realiteten satt motorfordonsförordningens bestämmelser ur kraft.

Det är också uppenbart, att behandlingen av fallet Sjöström icke kan tänkas bli vägledande ens för den mest laxa administrativa handläggning av körkortsärenden. Vad som hundratals personer, lika beroende av körkort för sin bärgning som Sjöström, måst stillatigande finna sig i, för förseelser, som i jämförelse med Sjöströms varit relativt obetydliga, det har denne genom dispensen undsluppit, och paradoxalt nog just därför, att hans meritlista varit så gravrande, att den föranlett ett långt frihetsstraff. Härmed har jag kommit in på den tredje synpunkten, som jag skulle vilja lägga på denna fråga.

Man har här mer eller mindre omedvetet kommit över på en linje, där den större brottsligheten meriterar till mildare behandling än den ringare. Den humanitära omsorg om straffade, som är värd all aktning, få dock icke bedrivas på ett så, jag vågar säga, omdömeslöst sätt, att man hänger endast de små tjuvarna för att låta de stora gå. Allmänheten har rätt att uppställa krav på såväl säkerhet i trafiken som allmän rättssäkerhet, vilka den känner kränkta genom vad som i denna sak förekommit.

Jag kommer till slut till den fjärde aspekten jag har att lägga på denna till hela sin innebörd pinsamma fråga. Det förefaller mig alldeles uppenbart, att Sjöström icke skulle kunnat nå ett så gynnsamt resultat av sina ansträngningar, om han icke haft lyckan att få som förespråkare makan till en av Konungens rådgivare. Hennes »bestämda övertygelse» — det enda skäl, som hon har anfört i ärendet — har ensamt fått gälla mer än de i saken hörda myndigheterna, inklusive Stockholms stads nykterhetsnämnd. Hon har i detta ärende varit den enda, som har förordat den linje, vilken sedermera blivit Kungl. Maj:ts beslut. Det förefaller mig, att mera markant kan icke sidoinflytelsernas roll och art uppenbaras än i detta fall, som tyvärr icke är isolerat. Det

Ang. en åt viss körkortssökande medgiven dispens. (Forts.)

torde icke under generationer ha förekommit ett så tydligt exponerat sidoinflytande som det, som nu under en rad av år kommit till synes under vår nuvarande regering. Halvofficiella, av denna statsrådsfru företagna, för de intagna förhoppningsingivande, men för personalen och disciplinen nedbrytande inspektioner av skyddshem och straffanstalter med därefter följande reklamässiga efterspel ha givit klientelet vid dessa intrycket av att hänvändelser till henne vore vägen att nå vad som eljest låge utom möjligheternas gränser. Denna verksamhet må tänkas ledd av goda och renhjärtade motiv; den har emellertid fått former, som enligt min bestämde mening göra dess stävande till en plikt för regeringen, därför att den innebär ett öppet åsidosättande av principer, som bära upp vår rättsordning. En av de viktigaste av dessa principer är, att till Kungl. Maj:ts beslut leda icke för *någon* medborgare andra vägar än genom de ansvariga instanserna. 1809 års grundlagsstiftare gävo uttryck för denna uppfattning i konstitutionsutskottets memorial till 1809 års regeringsform, där det heter, att Konungens beslut »kunna icke förhastat fattas, icke bestämmas efter ensidiga underrättelser och råd av dolda personer utan ansvarighet». Denna grundsats gäller hela vår svenska förvaltning, över vars integritet vi med rätta äro stolta och som har en betydelse, långt större än mången gjort klart för sig. Vår författning känner ingen skillnad mellan protegerade och icke protegerade medborgare. Varje antydan härtill är främmande för hela vår sinnesart, och vårt statskick vet ej av genvägar eller självgjorda justitieombudsmän.

Jag hoppas, herr talman, att det skall vara sista gången på mycket länge som vi i Sveriges riksdag skola nödgas till diskussion och behandling taga upp en fråga av denna art.

Häri instämde herrar *Öman, Bernhard Nilsson och Swartling.*

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag begärde inte ordet för att säga det, som jag nu till en början säger. Jag skulle vilja uttala, att det borde dröja mycket länge, innan en sådan oförskämhet — förlåt att jag begagnar det uttrycket — framföres i Sveriges riksdag som den herr Wistrand i slutet av sitt anförande gjorde sig skyldig till.

Herr Wistrand vill göra gällande, att regeringens åtgörande i det föreliggande fallet liksom i andra varit beroende av inflytelser från makan till en av statsrådets ledamöter. Härför har herr Wistrand intet bevis. Herr Wistrand kan på intet sätt styrka, att utfallet av detta eller andra mål varit beroende av ett sådant inflytande.

Det är väl så här i livet, att många människor på olika sätt försöka göra sitt inflytande gällande, och det förekommer väl också, att hustrur till män i offentlig ställning göra sådana försök. Somliga göra det kanske tyst och stilla, i lönnrum, andra välja en form, som tar sig ostentativa, offentliga uttryck. Men därför att så i detta fall kan ha skett, följer icke, att statsrådets ledamöter ha tagit intryck av sådana försök till inflytelser. Jag måste säga, att det är oförsynt av herr Wistrand att rikta en sådan anklagelse mot regeringens ledamöter.

Anledningen till att jag tar till orda i denna fråga är i stället den, att jag kanske var en av de första, som i konselj föreslog Kungl. Maj:tt att följa en praxis, varuti fallet Sjöström endast är ett led. Jag gjorde det, trots att jag också är gammal nykterhetsman, herr Wistrand, och jag kan relatera det av mig åsyftade fallet. En person, som förut hade försörjt sig som chaufför, hade blivit dömd för egendomsbrott, berövats sitt körkort och efter utståndet straff åter kommit ut i förvärvsarbete. Han hade blivit erbjuden en anställ-

Ang. en åt viss körkortssökande medgiven dispens. (Forts.)

ning som privatchaufför. Han kunde inte få lämplighetsintyg, därför att han nyss hade undergått frihetsstraff, alldeles som i detta fall. Han fick sitt körkort på min föredragning, ty det måste väl ändå vara så, att om en från straff frigiven fånge skall kunna återvinnas åt samhället, får väl också samhället se på dessa människors strävan med billighet.

Det är ju egentligen alldeles detsamma som har skett i detta fall. Mannen var icke dömd för missbruk av starka drycker i samband med bilkörning. Den tidpunkt, vid vilken hans körkort androgs, låg över två år tillbaka. Motorfordonsförordningen begär icke längre respittid. Han kunde icke få lämplighetsintyg på grund av frihetsstraffet. Han hade fått anställning i en bransch, där körkort erfordrades. Jag försäkrar, att Kungl. Maj:ts beslut i detta mål skulle blivit alldeles detsamma, oavsett vem som varit övervakare, oavsett om här hade funnits någon tillskyndare, som stod statsråden nära eller ej. Därför är herr Wistrands insinuation på den punkten också oriktig.

Det är följaktligen icke så, att Sjöström har behandlats mildare än andra. Han har behandlats så som vi inom regeringen på senare år ansett, att man bör förfara i dylika fall. Han har icke behandlats mildare än personer, som varit dömda till lindrigare straff. Det framgår ju av hela interpellationssvaret, att här voro i avseende på motorfordonsförordningens bestämmelser strängare villkor uppfyllda, än som i allmänhet fordras.

Jag vill blott till sist också säga, att här icke inaugurerats någon säregen administrativ praxis. Det kan väl vara så, att en normalt formalistisk och ur förvaltningsrättslig synpunkt kanske riktig väg är att begära sin rätt hos den myndighet, som står närmast till, för att därefter klaga hos Kungl. Maj:t. Men envar vet ju, att svenska folket i gemen anser sig ha rätt att gå direkt till Kungl. Maj:t, och det förekommer ständigt fall, där man med förbigående av underinstanser går direkt till Kungl. Maj:t och där underinstansens beslut ersättes av yttrande från denna instans. Det sker i hundratals fall varje år, och alla veta, att det är en normal företeelse.

Jag finner alltså, att alla de fyra punkter, som herr Wistrand här framförde, sakna bärande grund.

Herr **Herlitz**: Herr talman! Det ärende, som givit anledning till den föreliggande interpellationen, kan ju diskuteras ur flera olika synpunkter. Jag skall uppehålla mig vid en av dessa, som förefaller mig vara av särskilt intresse. Den har redan berörts av interpellanten, men jag skall be att få något mera betona den. I anledning av statsrådet Skölds anförande vill jag tillägga, att de erinringar jag har att göra gälla tydligen ett och annat ytterligare fall, som har förekommit hos regeringen.

Förhållandet är ju det, att Sjöström fått avslag hos polisen, då han har begärt ett nykterhetsintyg. Vilken väg hade han då att gå? Ja, vägen är ju den, att ändå söka få körkort hos överståthållarämbetet. Om man läser lagtexten, kan det visserligen tyckas, som om det utan vidare vore alldeles utsiktslöst, eftersom lagen säger, att man skall komma med ett nykterhetsintyg, men det är en fast praxis, som man känner i alla länsstyrelser och som grundar sig på ett prejudikat för åtta år sedan, att länsstyrelsen — d. v. s. i detta fall överståthållarämbetet — har skyldighet att pröva frågan, oberoende av att intyget saknas. Om den sökande då får bakslag, har han sedan, såsom redan har anmärkts, den av lagen i detta fall anvisade och avsedda vägen att gå till regeringsrätten. Om Sjöström då kanske inte hade utsikt att få vad han ville hos regeringsrätten, hade han ju alltid möjlighet att till sina besvär hos regeringsrätten foga en dispensansökan, som i så fall efter rege-

Ang. en åt viss körkortssökande medgiven dispens. (Forts.)
ringsrättens hörande hade kommit att bli prövad av Kungl. Maj:t i statsrådet.

Jag väntar nu från ett och annat håll den reflexionen, att det är orimligt att av en stackars lekman fordra denna djupa insikt i de förvaltningsrättsliga vägarna. Ja, ingenting står för mig klarare, än att det är obilligt att av allmänheten fordra för mycket av sådan insikt om hur man skall gå till väga. Men jag känner mig övertygad om att i detta fall, med hänsyn till den tillgång till rådgivare, som säkert stått vederbörande till buds, det icke är oberättigt att framhålla vad jag nu har sagt.

Nu hade han emellertid fått för sig, något som medborgare här i landet — såsom just statsrådet Sköld så riktigt anmärkte — allmänt ha för sig, nämligen att man alltid kan gå till kungs, och i enlighet därmed lämnade han in en s. k. nådeansökan till Kungl. Maj:t. Nå, även detta förekommer ju ständigt och jämt. Men vad brukar följden bli, om någon på detta vis informellt kommer till Kungl. Maj:t med en nådeansökan? Ja, om jag inte misstar mig, blir väl resultatet då ett av dessa tre: Antingen behandlas denna framställning, fast den kommit litet informellt, såsom besvär hos regeringsrätten — man är inte mycket formell i vår administration, allraminst i vår förvaltnings rättsskipning, utan man gör ofta på det viset. Eller också återförvisar Kungl. Maj:t ärendet till länsstyrelsen och hänvisar sökanden dit han skulle ha gått. Eller också kan det hända, att Kungl. Maj:t i statsrådet tar upp sådana här ansökningar. Statsrådet Sköld upplyste, att så har skett i ett mycket stort antal fall. Nu har jag från andra håll informerats om att det är mera sällsynt. I varje fall har det sagts mig av personer, som känna till saken, att det nästan aldrig, om ens någonsin, sker utan regeringsrättens hörande, och att det ytterst sällan händer, att en sådan dispensansökan bifalles.

Det förfaringsätt, som här kommit till användning, förefaller mig remarkabelt ur synpunkten av dispensrättens rätta bruk. Det är klart, att Kungl. Maj:t har rätt att ge dispens. Det har Kungl. Maj:t inte bara i denna författning, utan varje gång det stiftas en författning, som icke är beroende av riksdagens samtycke, utan där riksdagen endast höres, har ju Kungl. Maj:t denna rätt att ge dispens. Konungen kan ge dispens från byggnads-, ordnings-, brand- och hälsovårdsstadgarna och en hel del andra sådana författningar. Men är det inte så, att då man ger dylika författningar denna form och sålunda lämnar möjlighet till dispens, sker det från riksdagens sida under den mycket bestämda förutsättningen, att denna dispensrätt skall begagnas med synnerlig varsamhet?

Till den varsamhet, som sålunda är påkallad, hör väl nu för det första, att man endast, då mycket starka skäl föreligga, skall tillgripa dispensvägen, sedan de så att säga normala vägarna ha blivit prövade. Lagen anvisar en väg, på vilken denna fråga om mannens nykterhet och dess betydelse skall kunna prövas, och det är den nyss antydda vägen. Inte är det meningen med dispensinstitutet, att det skall tillgripas, förrän alla möjligheter blivit uttömda! Detta är icke formalism, herr statsråd, utan det har ju den mycket reella betydelsen, att då kommer dispensfrågan att prövas på grundval av ett mycket fyllicare och ordentligare material, på grundval av ett mycket mognare övervägande, sedan saken sålunda gått sin ordentliga väg genom instanserna, via överståthållarämbetet och regeringsrätten.

Oavsett hur emellertid denna sak har tagits upp, förefaller det mig vara en obrottsligt — ja, det kanske är ett för starkt ord, men åtminstone i nästan alla fall — iakttagen regel att höra den domstol, här regeringsrätten, på vars rättstillämpning lagen i dess helhet beror. Varför gör man det? Varför hör man en domstol? Jo, naturligtvis för att till grund för avgörandet i det sär-

Ang. en åt viss körkortssökande medgiven dispens. (Forts.)

skilda fallet kunna lägga hela den rika erfarenhet om liknande fall som domstolen har, hela den kunskap som den har om de principer, som den linjerat upp för sitt bedömande av olika slags förseelser, för bedömande av hur långt tillbaka en förseelse skall ligga för att man icke skall ta hänsyn till den etc. — allt detta som domstolen på ett synnerligen rikt material har byggt upp för sig, hela det system av erfarenheter och principer, som den har till sitt förfogande. Jag påstår icke, att Kungl. Maj:t varit skyldig att följa regeringsrätten, men jag förstår icke, hur Kungl. Maj:t ansett sig kunna avvåra upplysning om detta. Jag kan givetvis icke göra mig någon som helst föreställning om vad regeringsrätten skulle ha sagt, i händelse Kungl. Maj:t hade hört den i detta fall, på sätt som eljest sker, men nog har jag på känn, att två av de principer, som här ha urgerats från regeringsbanken, skulle regeringsrätten icke ha upptagit. För det första skulle den icke ha upptagit den sats, som betonades av båda talarna på statsrådsbanken: att de gamla förseelserna voro helt och hållet irrelevanta. Lagen begär icke någon längre respittid än två år, sades det. Jag skall icke närmare ingå på denna sak, men det är ett faktum, att lagen — och jag tror med rätta — tolkas så, att i samband med andra förhållanden avseende också fästes vid brott, som ligga betydligt längre tillbaka i tiden. För det andra står väl gällande rättstillämpning alldeles främmande för den sats, som statsrådet Forslund så starkt urgerade, att om en man blir frigiven och börjar ett nytt liv, man icke skall stänga vägen för honom genom att vägra honom körkort. Rättspraxis står på en helt annan ståndpunkt. Den betraktar icke körkortet så att säga som en naturlig rättighet för människorna, utan som ett privilegium, som tillerkännes förtroendegivande personer, och i samband därmed står, att man ytterst sällan, om ens någonsin — jag hoppas jag inte gör mig skyldig till någon överdrift — ger körkort till en person, som just har släppts ut ur fängelset. Man vill ha en provotid för att få klart för sig hur det förhåller sig med hans nykterhet och tillförlitlighet.

Mot alla mina utläggningar kan naturligtvis göras den invändningen, att jag väl ändå inte vill påstå, att regeringen har gjort sig skyldig till något olagligt. Regeringen har ju rätt att ge dispens och får väl bedöma fallen, sådana de komma under regeringens prövning. Men vad jag har velat peka på, det är, i vilken anda och på vilket sätt dispensrätten skall utövas. Meningen är väl, att den, som ger dispens, skall liksom se för sin inre blick alla andra likartade fall, som kunna förekomma, och ha klart för sig, att han vill bedöma dem på samma sätt. Jag är i tillfälle att citera ett uttalande om den saken av en vördad lärare, vars ord jag fäster stort avseende vid. Han skriver följande: »Det är tydligt, att detta institut bör användas på ett sådant sätt, att det skiljer sig från det godtyckliga frångående av normerna, varom förut talats. Härvid synes i första hand böra uppställas den satsen, att dispens bör medges endast för så vitt den beslutande myndigheten i sitt avgörande innesluter avsikten att, för den händelse ett alldeles likartat fall skulle inträffa, behandla det på samma sätt.» Författarens namn är K. G. Westman.

Det är således icke nog att säga, att regeringen har frihet, utan vi måste komma ihåg den oerhört väsentliga och värdefulla tillgång för svensk administration, som ligger i att det vid sidan av lagreglerna, som strikt binda rättstillämpningen, finnes en mängd grundsatser, principer, regler, ingestådes uttalade men överallt levande i tjänstemännens medvetande, av innebörd, att det och det och det och det får man inte göra, sådant gör man inte.

Jag kan precisera de erinringar jag gör i detta fall sålunda. Först och främst innebär det beslut som frågan gäller — och kanske också andra som

Ang. en åt viss körkortssökande medgiven dispens. (Forts.)

statsrådet Sköld berörde — en förgripelse på den ställning som vår högsta förvaltningsdomstol bör ha och som den alldeles särskilt i detta fall fått sig tillerkänd av lagen. Domstolens betydelse, särskilt på förvaltningens område, är ju, att den i förhållandet mellan medborgaren och staten skall vara ett värn mot den fara för godtycke, som alltid finns från förvaltningens sida. Den skall garantera, att det oavlåtligen vid avgörandet av de enskilda fallen hålles i tankarna, hur det förhåller sig med andra likartade fall. Den skall ständigt och jämt hålla likformighetens princip levande.

Jag skulle även vilja säga, att man kan betrakta detta beslut som ett slags ingrepp också på lagstiftningsmaktens område, ty förhåller det sig så, som det har utvecklats av de båda talarna på statsrådsbanken, att gällande lag, sådan den tillämpats i regeringsrättens hittillsvarande praxis, innebär en avvägning mellan bilförarnas intresse och allmänhetens intresse, vilken icke anses tillfredsställande, icke lycklig, borde man ha kunnat vänta en vädjan till riksdagen om en ändring i lagstiftningen och icke ett ingripande på måfå i ett fall, som mera tillfälligtvis och på avvägar kommit under statsrådets prövning.

Herr statsrådet **Forslund**: Herr talman! Det förefaller mig, som om både interpellanten och den senaste talaren gjort denna fråga betydligt mera invecklad än den är, och framförallt större än den borde vara. Man får ha klart för sig, att när regeringen tog ställning till denna fråga, gällde den icke, huruvida kassaskåpstjuven Sjöström skulle erhålla körkort, utan huruvida den av nåd frigivne fången Sjöström, som 1932 var dömd för en fylleriförseelse, vilken, om den legat närmare i tiden, kanske skulle bedömts annorlunda, nu befann sig i det tillstånd, att han kunde få körkort, trots att han icke hade nykterhetsintyg. Vi hade alltså inte att pröva vilken betydelse fylleriförseelsen såsom sådan skulle tillmätas; den låg ju långt tillbaka i tiden och var endast ett enda fall. Vad hade vi då att pröva? Jo, vi hade att pröva, huruvida nykterhetsnämndens, sedermera av polismyndigheten sanktionerade vägran att ge honom ett nykterhetsintyg skulle utgöra hinder för överståthållarämbetet att pröva hans ansökan om körkort. Rent formellt är det icke Konungen som utfärdar körkort, men i detta fall har Konungen sagt, att av denna orsak hinder icke bör möta att ge honom körkort. Jag är gärna beredd att ta allt det ansvar, som kan ligga i ett sådant beslut, med hänsyn till att länsstyrelserna i regel följa Kungl. Maj:ts anvisning, när det gäller att bevilja körkort.

Här gällde det ju, som jag sade, en frigiven fånge, vilken inte senare än 1932 hade begått någon förseelse av den art, som nykterhetsnämnden hade att ta hänsyn till. När man jämför Sjöströms förhållanden med andras, som inlämna dylika dispensansökningar, vilka statsrådet allt som oftast får handlägga, måste jag säga, att de voro mera förmildrande än många andras. De, som i dag äro så förvånade, blanda ihop denna dispensfråga med det missbruk av förtroende, som Sjöström har gjort sig skyldig till, framförallt mot den övervakare, som önskade ge honom sitt stöd. Men detta förtroendemissbruk får väl icke tagas som förevändning för att klandra ett Kungl. Maj:ts beslut, som tillkommit under helt andra förutsättningar. Detta förbises fullständigt av de herrar som hittills ha yttrat sig.

Jag kan nämna, att under de två år, som jag hade att göra med kommunikationsdepartementet, förekom det rätt ofta frågor av liknande slag och även andra, mycket nära besläktade, nämligen frågor om trafikillstånd åt människor, som ville börja ett nytt liv. Vid ett tillfälle fick jag besök av två starkt religiösa personer, som sysslade med att söka hjälpa till rätta perso-

Ang. en åt viss körkortssökande medgiven dispens. (Forts.)
ner, som kommit på sned. Det gällde nu några ungdomar, som de skulle skaffa arbete, men härför var det nödvändigt att erhålla trafik tillstånd här i staden. I sådana fall bör man med hänsyn till det syfte, som ligger bakom, se bort från de rent formella synpunkter, som förvaltningsmyndigheterna anlägga, nämligen om det föreligger behov av ett nytt trafik tillstånd. Jag undrar, om interpellanten eller den siste ärade talaren, i fall någon av dem hade suttit som kommunikationsminister, skulle ha slagit dövörat till och avvisat ansökan med hänvisning till myndigheternas avstyrkan, som grundade sig på att något nytt trafik tillstånd icke behövdes. Så främmande för verkligheten kan man enligt min uppfattning icke få vara, och man kan icke bortse från det verkliga livet.

Att det just har blivit jag, som har fått handlägga dessa ärenden, tycker jag inte är så märkvärdigt, som herr Wistrand gjorde gällande. En nykterhetsman kan mycket väl komma att syssla med saker, som beröra andra, som icke äro lika nyktra. En kristen kan få ordna förhållanden, som röra hedningar, vare sig det sker å ämbetets vägnar eller på frivillighetens väg. Inte är det så märkvärdigt, att ett statsråd med min inställning till nykterhetsfrågan försöker vara med om att avhjälpa vad som har brustit och gått sönder? Ty detta är innebörden i de fall jag här talar om. Vad särskilt det nu omdiskuterade fallet beträffar, fanns det stora förhoppningar, att man skulle lyckas. Fångvårdsstyrelsen, som ju hade iakttagit denne mans uppförande under fängelsetiden, hade tillstyrkt, att nåd skulle beviljas. Det skulle enligt mitt sätt att se ha varit en alltför formell handläggning av ärendet, om man gått på den linje, som herrarna i dag vilja rekommendera, och bara hänvisat ärendet till regeringsrätten. I ansökan står ju tydligt, att Sjöström hemställer, att Kungl. Maj:t av nåd täcktes frånse det faktum, att polismyndigheten icke ansett sig kunna utfärda det begärda nykterhetsintyget, och i den saken anser jag mig ha handlat fullt riktigt.

Och till sist skulle jag vilja säga: varför har denna fråga blivit så högaktuell just nu? Detta ärende har väl också passerat det utskott, i vars arbete det ingår att granska vad Kungl. Maj:t gör och icke gör, men där har saken icke blivit upptäckt. Jag har dock inte haft den uppfattningen, att man där legat på latsidan i fråga om att visa intresse för granskningen av Kungl. Maj:ts göranden och låtanden.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att blanda mig i en debatt, som herr Wistrand rest mot regeringen, utan för att anföra några enkla synpunkter på själva det mänskliga problem, som ligger bakom vad som här diskuteras, ett problem, som alla kommunalmän och alla riksdagsmän mycket väl känna till. De, som varit så länge i det allmännas tjänst som vi, vilka sitta här, känna det alla. Jag syftar på problemet vad vi skola göra med samhällets olycksbarn, för att citera titeln på en berömd författares bok för många årtionden sedan. Ännu finns det, trots allt som gjorts i utomordentligt stor utsträckning för dessa samhällets olycksbarn, ett oerhört behov av rent individuell verksamhet. Det förvånar mig, att de borgerliga, som alltid vilja framhålla betydelsen av individernas verksamhet och insatser, inte ha sinne för vad det betyder, att en enskild person hjälper till på detta ofantliga och ofantligt viktiga område.

De äro ett mycket blandat klientel, dessa samhällets olycksbarn. Somliga äro omöjliga att någonsin komma till rätta med, andra kan man göra till de bästa medborgare i samhället. Man får därför inte skära alla över en kam. Man måste försöka med var och en särskilt. Det finns ju institutioner, som arbeta i detta syfte. Jag skall bara hålla mig till Stockholm. Jag har

Ang. en åt viss körkortssökande medgiven dispens. (Forts.)
 många gånger haft att göra med Skyddsvärnet och dess ombudsmän, när det gällt att ställa någonting till rätta. Jag har också många gånger varit ute och inspekterat Frälsningsarméns hem, och Stockholms stad har upplåtit tomter och beviljat stora anslag till husbyggen för att hjälpa Frälsningsarmén att verka bland samhällets olycksbarn. Vidare ha vi Stadsmissionen och även andra institutioner. Men det räcker inte, vi måste även ha personliga insatser. Jag känner knappast den i dag anklagade annat än som journalist, men att döma av allt jag har hört, har hennes verksamhet bland samhällets olycksbarn bara varit av godo. Att man kan hugga i sten någon gång, eller många gånger, är alldeles solklart, och det göra väl också alla myndigheter. Tänk på alla dessa statsunderstödda institutioner! Ta inte de många gånger miste utan att bli utsatta för en sådan kritik?

Vi måste lära oss att förstå, att även en enskild människa kan ta fel. Det duger inte att kasta sig över en sådan person, som gör mycket gott, bara därför att han eller hon har begått ett fel vid bedömningen. Bedömningen kanske inte ens har varit oriktig, men försöket har misslyckats i alla fall, därför att klienten varit sådan, att ingenting har hjälpt. Men man får därför inte avstå från att göra ett försök. På grund av vad jag känner till om fru Kleens verksamhet inom detta hjälpområde måste jag säga, att jag har den uppfattningen, att hon där utgör en humanitär institution.

Det skulle enligt min mening vara olyckligt, om vi sloge ner sådana enskilda, som ha ett verkligt levande intresse för människovärdet och för det mänskliga, personer som, i motsats till oss, som sitta här, ha intresse inte bara för paragraferna utan för det mänskliga utanför paragraferna, i vissa fall kanske till och med i strid mot paragraferna, ty paragraferna äro inte def enda heliga, även om vi skola göra allt för att följa dem.

Nu är det ju möjligt, att fru Kleen har huggit i sten — det vet jag inte, ty så noga har jag inte trängt in i ärendet — men jag tycker, att de herrar på statsrådsbänken, som ha haft ordet, ha klarlagt för oss, hur frågan ligger till, och om vi vilja vara ärliga, måste vi medge, att det, som här anförts, håller, såsom man säger, att ta i.

Det fanns en gång i Danmark en man, som hette Per eller Paul Sabroe. Han började med att ta hand om vilsekomna och barn och blev först utsatt för den mest infernaliska förföljelse från det danska samhällets sida. Han levde och verkade sedan i 25 eller 30 år, tills han omkom vid en järnvägsolycka. För ett eller två år sedan, då jag befann mig i Danmark, reste hela danska folket hans staty i hans födelsestad.

Jag tror således, att vi icke skola döma hårdare i denna sak än hänsynen till det mänskliga bjuder oss, och vi skola inte göra en politisk affär av en sak, som ligger på detta område.

I detta anförande instämde herr *Sten*.

Herr Wistrand: Herr talman! Jag vill först gentemot herr Fredrik Ström säga, att jag inte på något sätt finner det inverka på denna sak, om vederbörande tagit miste eller icke. Det är mycket mänskligt att taga miste, och jag anser det icke vara någon graverande omständighet. Inte heller har jag någon som helst anledning att uppehålla mig vid hennes motiv, vilka jag icke tycker röra denna diskussion.

Jag vill därefter vända mig till statsrådet Sköld. Herr statsråd, man dräper icke en anmärkning med invektiv, genom att säga, att den är en oförskämndhet. Då har invektivet fått ersätta bevisprövningen. Det är ett sådant kraftord, som man tillgriper ibland, då man känner bristen på egen kraft i argumenteringen.

Ang. en åt viss körkortssökande medgiven dispens. (Forts.)

Herr statsrådet Sköld säger, att jag icke kan visa vilka skäl som föranlett regeringens ståndpunkt i denna fråga. Det är naturligtvis alldeles riktigt, så tillvida som ingen människa kan rannsaka en annan människas hjärta och njurar och med bestämdhet och fullt invändningsfritt säga, att ett handlings-sätt har en viss orsak, men att ta detta som utgångspunkt för en argumentering förefaller mig rätt egendomligt. Det kvarstår dock ett högst anmärkningsvärt administrativt förfarande vad själva processen beträffar. Det kvarstår också ett högst anmärkningsvärt frångående av vad överståthållarämbetet och Stockholms stads nykterhetsnämnd, alltså de i ärendet hörda myndigheterna, ha anfört, och det återstår också en rad företeelser som jag tidigare har antytt. Jag tror inte, att jag behöver tveka om var en omsorgsfull domare, om han finge handlingarna och akterna i sin hand, skulle lägga bevisskyldigheten.

När man säger, att detta fall endast är ett led i en praxis, så har denna praxis inte blivit, t. ex. med anförande av prejudikat o. s. v., angiven i interpellationsvaret. Detta stärker min mening.

För min del må diskussionen i frågan nu gärna vara slut. Jag hoppas emellertid, att den har varit till nytta.

Herr statsrådet **Sköld**: Det kan ju hända, att man inte dräper bevisföring med invektiv, men man bevisar heller icke med lösa påståenden. Om herr Wistrand icke inser, att han här faktiskt har gjort sig skyldig till ärekränkning av statsrådets ledamöter, i det att han tillvitat oss obestyckta och ovidkommande motiv för våra förslag till Konungen, så är det herr Wistrands eget fel, inte mitt.

I sak skulle jag härutöver icke vilja säga annat än att det enda, som här har kunnat påstås vara ett avsteg från vanlig ordning, skulle väl vara, att detta mål icke har varit remitterat till regeringsrätten. Det föreligger helt naturligt ingen skyldighet för Kungl. Maj:t att göra detta. Det förekommer och det är ju en praxis, att man i mål av detta slag gör en sådan remiss, men man gör inte en sådan remiss i sådana fall, där det är uppenbart, att det skall bli ett bifall. Och eftersom detta mål så överensstämde med andra — och vi behöva väl inte göra någon statistik över denna praxis, herr Wistrand; det kan väl herr Wistrand själv ta sig tid att se efter vilken praxis är — eftersom detta mål, säger jag, låg så till, att det var uppenbart, att det, med den praxis regeringen brukar följa, skulle bli ett bifall, så skedde icke någon remiss. Och varför? Det finnes ju ett praktiskt skäl för detta, herr Herlitz, det nämligen, att om det gäller att sätta en människa i arbete, så bör man inte tillämpa alla byråkratiska formaliteter, som medföra att det drar ut på tiden. Det är en sak, som inte ingår i denna regerings arbetsmetoder, att i självklara fall draga ut på tiden genom att iakttaga byråkratiska formaliteter.

När jag hörde herr Herlitz' anförande, så kunde jag inte annat än erinra mig mina erfarenheter under en lång offentlig bana. Jag har också läst många förvaltningsrättsliga och statsrättsliga böcker, och jag har deltagit i universitetsundervisningen i delar av dessa ämnesområden. Jag har också, såsom herrarna veta, haft någon praktisk erfarenhet av administrativ praxis, och min erfarenhet har blivit den, att verkligheten ter sig helt annorlunda än i universitetens och högskolornas föreläsningar och seminariearbeten. Det är nämligen så, att praxis alltid hinner ett stycke framför professorerna och att därför undervisningen vid högskolorna alltid i någon mån är föråldrad, och följaktligen blir det en gapande klyfta mellan teori och praxis. Jag tycker nog, som sagt, att herr Herlitz' argumentering var av ett något ålderdomligt slag, såsom man alltid brukar finna på det området.

Ang. en åt viss körkortssökande medgiven dispens. (Forts.)

Till sist vill jag endast säga herr Herlitz, att det föreföll mig, som om han ansåg, att körkort och motbok vore ett par likartade företeelser i samhällslivet. Körkortet vore ingen naturlig rättighet, utan det vore mera, låt mig säga ett privilegium, som väluppfostrade och hederliga människor finge, och motboken är ju något liknande. Jag vill för min del säga, att om jag skulle behandla ett likartat mål, som gällde t. ex. professor Herlitz, så skulle jag betrakta körkortet på samma sätt, icke såsom någon naturlig rättighet, utan som ett intyg från samhällets sida om hederlig vandel och ordentligt uppförande. Men om jag skulle behandla ett sådant mål, som gällde en droskchaufför, en person, som får sitt levebröd av att sitta vid ratten, då finge jag tillämpa ett annat betraktelsesätt på frågan.

Herr Wohlin: Jag har icke begärt ordet för att yttra mig i det föreliggande fallet, och detta så mycket mindre som jag icke närmare känner omständigheterna i detta mål, men jag uppkallades såsom statstjänsteman och något förtrogen med förvaltningsprinciper av herr Herlitz' anförande och får uttala ett stilla beklagande, närmast riktat till Stockholms högskola och dess studenter, över att professorn i förvaltningsrätt vid högskolan kan anföra sådana synpunkter som vissa av de anförda, vilka enligt min mening icke äro riktiga.

Herr Herlitz förklarade på tal om å ena sidan regeringsrättens och å andra sidan Kungl. Maj:ts i statsrådet befattning med ärenden av denna och liknande natur, att »den normala gången», »den ordentliga vägen genom instanserna» ginge genom regeringsrätten, att ett ensidigt avgörande av en dispensansökan hos Kungl. Maj:t i statsrådet »innefattade en inkräkning på regeringsrättens område», att dispenser »gäves ytterst sällan», och herr Wistrand tillade i sitt allmänna principuttalande, att det var »ett högst anmärkningsvärt administrativt förfarande», som i förevarande fall kommit till tillämpning.

Försåvitt det gäller en författning, som är utfärdad av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt, kan Kungl. Maj:t i statsrådet icke giva dispens från en sådan författning. Den enda vägen för en klagande, som icke vunnit bifall i en lägre instans, att här få sin talan framförd, är att hos Kungl. Maj:t i regeringsrätten överklaga den lägre instansens beslut, med yrkande om undanröjande av detta beslut och bifall till sina besvär. Regeringsrätten behandlar då detta ärende i vanlig ordning, och det dröjer, såsom herr Herlitz riktigt påpekade, rätt lång tid innan besluten i regeringsrätten komma. Men i fråga om alla de hundratals författningar, som Kungl. Maj:t utfärdat utan riksdagens medverkan — alla dessa hundratals tillämpningsföreskrifter till lagar, som äro beslutade av Konung och riksdag — är det, så som har sagts från regeringsbanken, icke »ytterst sällan» eller »nästan aldrig», såsom herr Herlitz nämnde, utan tvärtom ytterst vanligt — t. ex. i hundratals fall bara i mitt eget ämbetsverk — att vederbörande går till Kungl. Maj:t i departementet och av nåd begär ändring i verkstyrelsens beslut, och det förekommer i många fall, att verkstyrelsen, som för sin del ej äger att dispensera från Kungl. Maj:ts tillämpningsföreskrifter, tillstyrker den klagandes dispensansökan hos Kungl. Maj:t, om den befinnes materiellt riktig. Det är således ej korrekt att säga, att »den ordentliga gången» vid dessa ärendens behandling är att gå till regeringsrätten. Det är en lika ordentlig och lika naturlig väg att, då det gäller av Kungl. Maj:t ensam utfärdade förordningar, hos Kungl. Maj:t i statsrådet söka dispens, och denna sistnämnda väg är mycket naturlig, eftersom besluten hos Kungl. Maj:t i statsrådet kunna fattas på väsentligt kortare tid. Och det är ingen fara för svensk administrativ praxis eller det svenska förvaltningsmaskineriet, att den vägen finnes, därför att Kungl. Maj:t i statsrådet omsorgsfullt

Ang. en åt viss körkortssökande medgiven dispens. (Forts.)

prövar ett dispensärende, lika omsorgsfullt som Kungl. Maj:t i regeringsrätten prövar ett besvärärende.

Jag har icke kunnat underlåta att anföra detta, därför att det gjorde på mig ett så besynnerligt intryck, när herr Herlitz, som är professor i ämnet, vred den av oss alla, som sitta i administrationen, så väl kända gången av å ena sidan besvärärenden i regeringsrätten och å andra sidan dispensärenden hos Kungl. Maj:t i statsrådet, när, säger jag, herr Herlitz vred den frågan uti en så felaktig riktning.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att blanda mig i det föreliggande ämnet. Jag instämmer med den siste talaren i att dispensrätt lämpligen kan utövas endast av Konungen, och jag vet mer än väl, att det är mera betryggande för att mänskliga synpunkter därmed bli iakttagna, än om man tvingar in frågan under t. ex. regeringsrätten med dess formella skyldighet att noga följa lagarnas formuleringar.

Men jag har begärt ordet för att framhålla, att nåd beviljas även av obehöriga institutioner i stor utsträckning, och det har varit min skyldighet att vid detta tillfälle sålunda påminna om s. k. glömda människor, d. v. s. psykopater och andra, vilkas öden och möjligheter till utkomst blivit åsidosatta genom att regeringsmakten och riksdagen ha uppdragit åt medicinalstyrelsen och sinnessjukhusnämnden att av nåd bevilja friskrivning och upphävande av övervakning för möjliggörande på den vägen för dem att kunna återbördas till samhället.

Nu är detta så till den grad orätrådigt, att det då först tages hänsyn till »anamnesen», som är utfärdad över denna psykopat av en ensam läkare, och om den är mycket ofördelaktig, så är det nästan omöjligt att få någon ändring, ty dispensrätten är uppdragen åt psykiatrien själv i medicinalstyrelsen och i andra liknande nämnder, där den också är förhärskande.

Men nu ha ju i alla fall riksdagens revisorer och ett enhälligt statsutskott och därmed också riksdagen själv förklarat, att dessa anamneser åtminstone på många håll till stor del måste vara oriktiga. Och då är det väl en angelägenhet av största betydelse, att också riksdagen tar i övervägande, att den benådningrätt, som faktiskt har tillagts dessa anamnesers upphovsmän och de myndigheter, som skola tillämpa benådningrätten för psykopater och giva dem rättighet att komma ut i livet, överflyttas på regeringen och inte stannar hos dessa obehöriga myndigheter.

Jag märker av kammarens ringa uppmärksamhet, att det här verkligen är fråga om glömda människor, som de så riktigt ha kallats, och därför kan man här inte intressera sig för dem. Men jag måste få till protokollet å de sålunda förtrycktas vägnar, att den största orätten, den ser samtiden icke och att deras enda nådinstitut endast är en grinande död mask.

Herr Herlitz: Debatten har på två punkter kommit att forma sig så, att den inriktats mot mig personligen; mitt sätt att fullgöra mina offentliga plikter har blivit kritiserat. Den ena punkten gällde konstitutionsutskottet, och den andra punkten min verksamhet såsom lärare i förvaltningsrätt.

Det var herr statsrådet Forslund, som uttryckte en förvåning över att inte saken hade uppmärksammats i konstitutionsutskottet. Då det är möjligt, att det finnes några av herrarna här i kammaren, som inte förstå, att den anmärkningen knappast var allvarligt menad, så ber jag att få påpeka, att konstitutionsutskottet ju absolut icke har några möjligheter att komma på en sådan sak. Vad står det i protokollet om den? Jo, det står, att någon har sökt dispens, och att Kungl. Maj:t har beviljat den. Nu vet jag inte, vilka

Ang. en åt viss körkortssökande medgiven dispens. (Forts.)
som sutto på den utskottsavdelningen där protokollet lästes, och om det där funnits någon, som när han läste det, hade någon möjlighet att bedöma vad det gällde. I varje fall se vi ju inte i statsrådsprotokollet de handlingar, som ensamma kunna giva upplysning om hur saken verkligen ligger, och vi kunna inte i blinda fordra in handlingar om allting.

Så var det fråga om min verksamhet som lärare i förvaltningsrätt. Herr statsrådet Sköld berörde den med den lätta hand och den generositet, som är naturligt för den, som själv varit verksam på det här området. Sedan berördes den med något friskare tag av herr Wohlin, som uttryckte sitt beklagande av den ungdom, som får åtnjuta mina tjänster. Jag kan ej annat än för min del beklaga, att det, som herr Wohlin tillät sig att säga till mig, tydligen grundade sig på det förhållandet, att han tagit sig någon vila under några avgörande punkter i mitt anförande, och jag kan inte annat än stryka under vad protokollet torde bekräfta, nämligen att det, som han med stor emfas försökte lära mig, var just sådana saker, som jag själv i mitt anförande underströk.

Jag ber att få betona för herr Wohlin, att jag självklart inte har stått här och uttalat mig om hur det går till vid dispenserande på tullväsendets område och alla möjliga andra områden av det offentliga livet. Jag är inte ett sådant barn, att jag inte vet, att det dispensereras friskt på olika områden. Vad jag talat om — jag har grundat det på informationer rörande förhållandena på just detta område, som kanske inte herr Wohlin känner — det är hur det brukar förfaras i avseende å körkortet. Det är detta jag har talat om, och vad det förhållandet beträffar, så skall jag nu be att få stryka under vad som varit kärnpunkten i mitt anförande. Det har varit följande.

Regeringsrätten borde ha hörts. Varför borde den ha hörts? Jo därför, att man skall få veta, hur den gör i likartade fall. Herr statsrådet Forslund talade om att jag vore främmande för verkligheten. Jag ifrågasätter, att herr statsrådet Forslund skulle skaffat sig en rikare kunskap om verkligheten just genom regeringsrättens utlåtande, som ger upplysning om andra fall, och inte låter det föreliggande fallet stå isolerat. Den, som bedömer det enstaka fallet isolerat, han ser bara en liten, liten verklighet. Men den, som ser det mot bakgrunden av andra fall, det är han, som i sanning är med i verkligheten.

Det är sålunda min mening, att regeringsrätten borde ha hörts, och vad jag beklagar är det förhållande, att här utvecklas — genom detta beslut och törhända också andra, som herr statsrådet Sköld berörde — en viss praxis hos Kungl. Maj:t i statsrådet, medan regeringsrätten lugnt går på och träffar avgöranden efter sin övertygelse i en annan ordning beträffande det mycket större flertalet fall. Vad jag har betonat är det äventyrliga för rättsordningen, för likformigheten och rättvisan i vår förvaltning, som ligger däri, att två myndigheter på det viset handhava lagen i olika anda, och jag stryker under vad jag slutade mitt förra anförande med, nämligen att i ett sådant läge är det regeringens ofrånkomliga plikt att sörja för en lagändring.

Herr statsrådet **Forslund**: Herr talman! Hur gärna man än vill öka sina kunskaper i den mån man kan få dem från andra, så är det ju så, att det i detta fall icke fanns anledning att inhämta regeringsrättens yttrande. Vi ha så många gånger fått del av regeringsrättens yttranden i ärenden, som ha legat, kan man säga, svårare till än just detta. Det här ärendet måste, med den begränsning, som ärendet hade, när Kungl. Maj:t hade att avgöra det, anses vara ett ärende av mycket lindrig och enkel beskaffenhet.

Då herr Wistrand säger, att detta fall innebär ett anmärkningsvärt frångående av myndigheternas ståndpunktstagande, så måste jag fråga mig: hur

Ang. en åt viss körkortssökande medgiven dispens. (Forts.)

skall nåd av Kungl. Maj:t kunna medgivas, med mindre än att man måste frångå myndigheternas tidigare ståndpunktstaganden? Det skulle ju inte finnas anledning för vederbörande att söka nåd, om man skulle anse sig absolut bunden av myndigheternas beslut. Och här gäller frågan enbart: skall detta ärende få upptagas till prövning utan att nykterhetsintyg har utfärdats rörande en person, som suttit i fängelse nära två år? En sådan har väl, kan man säga, blivit avvand från att använda alkohol, något som i regel brukar vara det första man tar hänsyn till, när man vill veta, hur en person uppfört sig under senaste tid. Han kom alltså från en plats, där det ej varit möjligt för honom att få någon alkohol, och den förseelse, han begått tidigare, ligger långt tillbaka i tiden. Det finnes alltså ingen anledning att betrakta det såsom anmärkningsvärt, att man här har givit nåd och sålunda frångått myndigheternas ståndpunktstagande.

Herr Lindhagen: Jag får med anledning av herr Herlitz' yttrande såsom min erfarenhet framhålla, att det är bra, att inte regeringen har hört regeringsrätten i det här fallet, ty regeringsrätten skulle då ha blivit försatt i en pinsam ställning. Den skall döma formellt efter vissa lagar, men har ej den möjlighet att taga hänsyn till det mänskliga, som en regering dock har friare händer att göra. En regering kan ju fallera, och den bör förstå, att allmänheten nog tyckte, att det här fallet såg litet underligt ut. Men efter den redogörelse vi fått få vi nog nu slå oss till ro med de avgivna försäkringarna.

Herr Wohlin: Herr Herlitz trodde, att jag hade vilat mig under hans första anförande. Det gjorde jag emellertid ingalunda, utan jag hörde ytterligt noga på vad professorn sade.

Han försökte nu förklara, att hans felaktiga utvecklingar rörande å ena sidan besvärsärendens behandling i regeringsrätten och å andra sidan dispensärendens behandling hos Kungl. Maj:t i statsrådet allenast hänförde sig till frågan om körkort och vad därmed sammanhänger och att det alltså var endast det ämnet han behandlade. Hela hans anförande var dock lagt på en bredare basis, och det bestyrkes av hans sista replik, där han i allmänna ordalag förklarade, att det var ett äventyr för rättsordningen, om dispensinstitutet genom Kungl. Maj:t i statsrådet komme till alltför stor användning. Den ena synpunkten och den ena förklaringen slår ihjäl den andra. Sanningen är, att han i sin uppläggning av problemet icke har uppmärksammat, ej endast förekomsten i mycket stor omfattning, utan även nödvändigheten av att i mycket stor omfattning kunna till Kungl. Maj:t i statsrådet rikta dispensansökningar från författningar, som Kungl. Maj:t ensam utfärdat, och att det är till mycket stort gagn för tusentals personer i detta land att få sådana ärenden reglerade utan att behöva gå domstolsvägen.

Till slut slog herr Herlitz handen i pulpeten, men jag vet icke, om den omständigheten föranleder mig att ändra något av vad jag förut anförde om Stockholms högskola.

Föredrogs utrikesutskottets memorial nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med återkallande av propositionen nr 282 angående överenskommelse om skyddet av Ålandsöarnas neutralitet.

Genom en den 5 maj 1939 dagtecknad, till utrikesutskottet hänvisad proposition, nr 282, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt

Ang. återkallandet av Kungl. Maj:ts proposition i Ålandsfrågan.

Ang. återkallandet av Kungl. Maj:ts proposition i Ålandsfrågan. (Forts.)
utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för samma dag jämte tillhörande bilagor, äskat riksdagens samtycke till en överenskommelse om skyddet av Ålandsöarnas neutralitet i huvudsaklig överensstämmelse med föreliggande preliminära texter.

Till utskottet hade därjämte hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen nr 341 i första kammaren av herr *Lindhagen*, nr 508 i andra kammaren av herr *Flyg* m. fl. och nr 509 i andra kammaren av herr *Tengström*.

I en den 2 juni 1939 dagtecknad, till utskottet överlämnad skrivelse, nr 316, hade Kungl. Maj:ts sedermera, under återopande av skrivelsen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för samma dag, återkallat propositionen.

Utskottet hade i det nu föredragna memorialet yttrat:

»På grund av Kungl. Maj:ts i skrivelsen meddelade beslut påkallas icke något utskottets yttrande över propositionen eller de med anledning därav väckta motionerna, vilket utskottet får för riksdagen anmäla.»

Herr Lindhagen: Herr talman! I ett remissyttrande erinrade jag, att det kunde vara tveksamt, om det överhuvud taget kan tillåtas att man återkallar en sådan här proposition för att ytterligare undanskjuta riksdagen från inflytande på ärendet. Om man vill återkalla en interpellation, såsom skedde från min sida häromdagen, hemställer ju talmannen till kammaren, om den »vill medgiva», att interpellationen återkallas. Inom den lärda världen finnes det en litteratur, om detsamma icke bör gälla även kungl. propositioner. Det är inte blott grundlagsutgivaren Hagman, utan också professorerna Herlitz, Malmgren, Naumann, Reuterskiöld och Rydin, som stannat i stridiga meningar om den saken. Jag vet ej vad den professor säger, som varit med i utrikesnämnden, och jag ber att få fråga honom, om nämnden studerat de skriftställare, som varit inne på den här frågan.

Emellertid tycker jag, att det kan vara rimligt, att Konungen får återkalla en sådan här sak, men då bör det också ske endast med riksdagens medgivande. Riksdagen är ju här en integrerad makt i ärendet och bör se till nu som vid sekelskiftet, att den ej blir undanträngd av »det administrativa godtycket». Genom denna återkallelse har nu riksdagen avhänt sig tillfälle att på ett tidigare stadium få diskutera saken. Nu hotas vi igen att ohörda få ställas inför ett s. k. fullbordat faktum.

Här är den stora tvisten just om vad som är »den svenska uppfattningen». Den svenska uppfattningen var 1908, 1918 och 1921, att det var ett livsvillkor för Sverige, att Ålandsöarna icke blevo befastade, och att det var en livsrättighet för ålänningarna att komma hem. Denna svenska ståndpunkt har jag delat. Jag har upplevat den vid alla tre tillfällena, och jag har själv vunnit en stor seger 1921 med en så gott som enhällig riksdag bakom mig, och då må det förlätas mig, att detta fortfarande är min svenska ståndpunkt, liksom fädernas.

Här har däremot utrikesministern talat om att han företräder den svenska ståndpunkten, och då är det inte tal om att man skall gå tillbaka till den vid de tre föregående tillfällena intagna svenska ståndpunkten. Det är inte heller tal om att ålänningarna skulle ha någon självbestämmanderätt, ty Finland är »deras fädernesland», såsom orden nu fallit. Av en sådan omkastning i utrikespolitiken har jag blivit upptänd i mitt innersta såsom aldrig förr under hela min riksdagstid. Därför finner jag det beklagligt, att hela frågan nu

Ang. återkallandet av Kungl. Maj:ts proposition i Ålandsfrågan. (Forts.)
återgår till en ensidig regeringsbehandling, utan att riksdagen unnats i förväg göra något uttalande om vad den anser vara den svenska ståndpunkten. De förhandlingar, som nu skola inledas, kunna då inte taga hänsyn till någon riksdagens ståndpunkt. Men det kan nu inte hjälpas.

En ledamot i utrikesutskottet medgav nyligen i samtal med mig, att vi gå nog nu även i Sverige emot diktaturen.

Ehuru jag vet, att den inte kommer att uppfyllas, har jag här dock velat uttala en, låt vara hopplös, förhoppning, att de förhandlingar, som nu tillämnas med Sovjet, skola *ta hänsyn till fädernas svenska ståndpunkt, som också är en blivande internationell rättsordnings betingelse.*

Herr Linderot: Herr talman! Redan i årets remissdebatt hade jag tillfälle att ange några synpunkter på Ålandsfrågan, d. v. s. frågan om planerna på befästningar på de åländska öarna. Nu har ju hela saken kommit i ett nytt läge genom att en av Östersjömakterna, Sovjetunionen, har förklarat sig vilja närmare diskutera vad man avser med dessa befästningar, innan sovjetregeringen för sin del vill uttala någon mening om, huruvida den anser sig kunna biträda befästningsplanerna eller om den anser sig böra motsätta sig dem. Jag skall, då frågan har kommit i det läge den nu befinner sig i, inte gå in på några detaljer i detta spørsmål. Men jag har velat begagna tillfället — och jag har ansett det tämligen nödvändigt att begagna detta tillfälle — att förklara, att då vi inom kommunistiska partiet från början ha varit motståndare till denna plan, har detta skett uteslutande utifrån de synpunkter, som herr Lindhagen nyss framförde, nämligen att det icke kunde vara ett svenskt intresse att få befästningar tämligen omedelbart intill Sveriges kust på en ögrupp, som tidigare varit obefästad. Vi ha genom vår tidning Ny Dag avslöjat planerna på Ålands befästande på ett stadium, när ännu ingen talade om några Ålandsbefästningar, och vi ha också hela tiden förfäktat, att det ur synpunkten av Sveriges försvar väl aldrig kan vara ett intresse att bidraga till att i ett annat land intill Sveriges kuster skapa befästningar, som i vissa fall kunna användas emot Sverige.

Om förhandlingarna med sovjetregeringen leda till det resultatet, att de svenska och finska regeringarna bli ense med denna om att bygga befästningar på Åland, så upphäver detta inte vår åsikt i denna fråga. Ty det är väl Sverige och Sveriges regering som skall se till vad som är fördelaktigt ur svensk synpunkt, och inte sovjetregeringen. Denna får se till att värna sitt land och bedöma, vilka befästningar den i det hänseendet kan vara intresserad av, och Sveriges folk och den svenska regeringen få ju se till att värna sitt land.

Jag har, som jag sade, velat använda tillfället, då frågan för närvarande avföres från dagordningen, att erinra om dessa synpunkter, som vi ha fört fram. Jag skall inte gå in på någon diskussion om den svenska utrikesledningens politik i allmänhet — det anser jag mig inte kunna göra. Men jag vill säga, att i denna fråga vidhåller jag det missnöje, jag tidigare har uttalat rörande den svenska utrikesledningens politik. Jag har sagt här i kammaren, då vi talat om utrikespolitik, att jag mycket väl förstår, vilka oerhörda svårigheter som ibland kunna uppstå framför allt för utrikesministern. Det kan föreligga ytterligt komplicerade och svåra ting, och om jag i det här fallet är med bland dem, som skjuta på excellensen Sandler, så är det inte därför, att jag tror, att han är en mindre skicklig utrikesminister än vilken som helst annan, som i dag skulle kunna komma i fråga. När jag deltar i beskjutningen av excellensen Sandler, så gör jag det, därför att jag tycker, att han har haft

Ang. återkallandet av Kungl. Maj:ts proposition i Ålandsfrågan. (Forts.)
en felaktig ståndpunkt, och denna har han försökt få Sveriges riksdag att intaga. Nu hoppas jag, att när Sveriges riksdag en gång kommer att behandla denna fråga, kommer den att göra det med större beaktande av de kritiska synpunkter, som vi, som äro motståndare till denna Ålandsplan, från början ha anlagt på frågan.

Efter härmed slutad överläggning lades förevarande memorial till handlingarna.

Föredrogs och lades till handlingarna utrikesutskottets memorial nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med återkallande av propositionen nr 283 angående förslag till lag om ändrad lydelse av § 28 mom. 2 värnpliktslagen den 30 juni 1936 (nr 443).

Ang. överlämnande till regeringen av väckta motioner i Ålandsfrågan. Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner angående Ålandsfrågan.
Till utrikesutskottet hade hänvisats två inom första kammaren av herr *Lindhagen* väckta motioner angående Ålandsfrågan, nämligen motionerna I: 48 och I: 343.

I motionen I: 343, som väckts i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse nr 316 med återkallande av propositionen nr 282 angående överenskommelse om skyddet av Ålandsöarnas neutralitet, hade hemställts, att riksdagen, därest den godtoge skrivelsen, ville tillika besluta, att till regeringen skulle för regeringens övervägande och förutspådda ytterligare förhandlingar överlämnas jämväl de inom riksdagen i Ålandsfrågan väckta motionerna för beaktande i förenämnda sammanhang.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anført:

»Under hänvisning till utskottets memorial nr 7 i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med återkallande av propositionen nr 282 angående överenskommelse om skyddet av Ålandsöarnas neutralitet hemställer utskottet,

A) att motionen I: 48 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) att motionen I: 343 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Herr Lindhagen: Herr talman! Den motion, som det nu närmast gäller, nämligen I: 343, är bara en följd av mitt yrkande i det stora sammanhanget. Om nu riksdagen genom diktaturen på höjderna skall uteslutas från all medverkan — detta på grund av att parlamentarismen så småningom avsomnar och uppger sina gamla befästa självständighetslinjer — så bör man väl ändå åtminstone inte så att säga skjuta ned de motioner, som ha väckts i anledning av propositionen och som dock kunna sägas ge uttryck för uppfattningar på en del håll i riksdagen och ännu mera — det vill jag säga, ty det känner jag till — inom svenska folket. Utrikesutskottet har ju med sin negativism inte tagit sig för något annat än ett dunkelt eller eventuellt instämmande i regeringens propositioner. Den där »nya svenska uppfattningen», som strider emot våra gamla svenska uppfattningar och även mot den nuvarande socialdemokratiens program, leder ju till att denna nyhet icke får någon hållhake på sig i fortsättningen. Den hållhaken sköts sönder av utrikesutskottet i går under ledning av sin ordförande, som av övertygelse varit ett med regeringen huvudsakligt och även innehar en av regeringen avlönad befattning som regeringens

Ang. överlämnande till regeringen av väckta motioner i Ålandsfrågan.

(Forts.)

»expert» i en s. k. internationell rättsordning, som nu avträtt sina mesta tillgångar till konkurs.

I min motion hemställes, att riksdagen, därest den godtager regeringens skrivelse, ville tillika besluta, att till regeringen skola för regeringens övervägande och förutspådda ytterligare förhandlingar överlämnas jämväl de inom riksdagen i Ålandsfrågan väckta motionerna för beaktande i förenämnda sammanhang.

Förr i världen gav man ju skäl för sina beslut, vare sig det gällde vänner eller fiender. Jag för min del har, när jag varit ordförande, varit nästan mera ömsint för att mina fiender skulle få komma till sin rätt, så att det inte skulle falla någon skugga av partiskhet på mig. Jag har i stor utsträckning suttit som ordförande, och jag har särskilt slagit vakt om att ingenting obehörigt fick vederfaras allra minst de från mina åsikter skiljaktiga meningarna. Man skulle inte i någon instans och på något sätt hindra dem att göra sig hörda. Här uttalar sig utskottet nonchalant, diktatoriskt och föraktfullt om skiljaktiga meningar, som en riksdagsminoritet kan råka hysa. Utskottet säger bara: ingen åtgärd! Vi ha inte fått svar på vad regeringen egentligen menar med att fortfarande sätta riksdagen ur spelet förrän den ställts inför en ensidig, ensidigt preparerad nysvensk orientering, anbefalld av den finsktalande finska officerskårens inspirationer.

Herr Undén: Herr talman! Kammaren torde finna det naturligt, att utskottet under A) avstyrker herr Lindhagens första motion i Ålandsfrågan, sedan kammaren alldeles nyss har till handlingarna lagt ett memorial, vari det konstateras, att regeringens proposition i samma fråga har återkallats. Därav följer ju, att utskottet inte har slutligt prövat denna proposition.

Vad återigen beträffar den senaste motionen av herr Lindhagen, som behandlas under B) i utskottets kläm, skulle ett bifall till den ju innebära, att riksdagen genom ett formligt beslut till regeringen överlämnade en genom beslut enligt punkt A) redan avslagen motion. Något sådant torde ännu inte ha förekommit i riksdagens praxis, och jag kan inte heller se, att det finns något reellt intresse för herr Lindhagen att få ett sådant yrkande bifallet, då helt säkert utrikesministern i alla fall läser hans motioner.

Jag hemställer om bifall till utskottets yrkande.

Herr Lindhagen: Undén fortfar med att lägga gamla formella synpunkter på Sveriges stackars »utrikespolitik».

Är nu min motion »avslagen»? Med detta lösliga sammanhang? Därmed fick riksdagen en påminnelse om vad kanske i förväg åsyftas. Den är ju inte prövad. Man har tills vidare lagt hela ärendet åt sidan. Då kan man inte säga, att propositionen är oprövad men de i anledning av den väckta motionerna avslagna. Det hade jag aldrig trott kunna vara meningen genom yttrandet i utskottets utlåtande nr 7. Men detta visar bara, att utskottet eller åtminstone dess ordförande velat varna oss motionärer att komma tillbaka, därför att våra motioner nu hastigt och lustigt blivit i realiteten »avslagna».

Herr Undén: Herr talman! Jag kan väl förstå, att herr Lindhagen har svårt att hålla reda på sina tre motioner i Ålandsfrågan, men det är ju så, att med den uppställning, som detta utlåtande har, ingår under A) en hemställan, att herr Lindhagens motion nr 48 vid innevarande års riksdag icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Om kammaren fattar ett beslut

Ang. överlämnande till regeringen av väckta motioner i Ålandsfrågan.
(Forts.)

i enlighet med utskottets utlåtande där, kan det inte gärna finnas någon anledning att under B) besluta enligt motionen nr 343, att den tidigare avslagna motionen skall överlämnas till regeringen.

Herr Lindhagen: Herr talman! Att motionerna förklaras inte leda till någon åtgärd var ju en följd av att även regeringens proposition ej föranledde någon åtgärd på detta stadium. Nu har jag föreslagit, att även motionernas realiteter, som icke ännu äro avslagna — eftersom riksdag och utrikesutskott inte ingått på det ringaste bedömande därav — och icke blott propositionens realiteter skola få föra sin talan på det sätt, som jag har hemställt i den senare motionen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölles vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

*Ang. Kungl.
Maj:ts propo-
sition rörande
det s. k.
London-
avtalet.*

Föredrogs utrikesutskottets memorial nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med återkallande av propositionen nr 165 angående godkännande av ett i London den 21 december 1938 undertecknat avtal mellan Danmark, Finland, Förenade Konungariket Storbritannien och Nordirland, Norge samt Sverige angående begränsning av flotttrustningar och utväxling av upplysningar om byggnad av krigsfartyg.

Genom en den 3 mars 1939 dagtecknad, till utrikesutskottet hänvisad proposition, nr 165, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för samma dag samt med överlämnande av texten till ett i London den 21 december 1938 undertecknat avtal mellan Danmark, Finland, Förenade Konungariket Storbritannien och Nordirland, Norge samt Sverige angående begränsning av flotttrustningar och utväxling av upplysningar om byggnad av krigsfartyg, äskat riksdagens godkännande av nämnda avtal.

Till utskottet hade därjämte hänvisats två i anledning av propositionen väckta likalydande motioner, nämligen nr 250 i första kammaren av herrar *Öman* och *Mannerskantz* och nr 384 i andra kammaren av herr *von Seth* m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå den i propositionen gjorda hemställan om godkännande av ifrågavarande avtal.

I en den 2 juni 1939 dagtecknad, till utskottet överlämnad skrivelse, nr 315, hade Kungl. Maj:t sedermera, under åberopande av skrivelsen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för samma dag, återkallat propositionen.

Utskottet hade i det nu förevarande memorialet för riksdagen anmält, att på grund av Kungl. Maj:ts i skrivelsen meddelade beslut något utskottets yttrande över propositionen eller de med anledning därav väckta motionerna icke påkallades.

Herr Öman: Herr talman! Då jag jämte en annan ledamot av denna kammare redan i mars månad yrkat avslag på den förevarande propositionen, kan jag naturligtvis endast med tillfredsställelse hälsa, att den nu återkallas av regeringen. Det är emellertid inte för att ge uttryck åt denna tillfredsställelse, som jag nu begärt ordet, utan det är för att till denna proposition och dess återtagande få foga några reflexioner.

Ang. Kungl. Maj:ts proposition rörande det s. k. Londonavtalet. (Forts.)

När vi helt nyligen i denna kammare fastställde fjärde huvudtiteln, yppades av flera talare och bland dem herr Nordenson starka tvivel på att de föreslagna nya artillerifartygen vore de lämpligaste i avseende å hastighet och bestyckning. Jag tror, att den meningen omfattas av ganska många, och jag skulle tro, att man även inom de marina myndigheterna icke betraktar de numera av riksdagen beslutade nya artillerifartygen såsom de i alla avseenden lämpligaste och bästa. Det fanns emellertid en omständighet, som enligt vad jag tror mig veta hindrade de marina myndigheterna att tidigare framlägga förslag om annat än det, som riksdagen beslutat, och det var just hänsynen till flottavtalet med England. Förhandlingarna om detta avtal upptogs redan i augusti månad 1936. De ha oavslutligt pågått under hela den tid, då ritningar till de nya pansarfartygen utarbetats, och även under innevarande riksdag, då man till en början hade anledning att antaga, att detta avtal skulle bli godkänt av riksdagen, torde de marina myndigheterna ha påverkats därav.

I och med det beslut, som kammaren i dag kommer att fatta om bifall till utrikesutskottets förevarande hemställan, äro vi lösta från varje som helst hänsyn i detta avseende. Sverige återvinner sin fulla handlingsfrihet med avseende å flottan. Denna omständighet bör enligt min mening begagnas av regeringen. Det finns en särskild möjlighet för regeringen att begagna den, och denna möjlighet är knuten till sannolikheten av en urtima riksdag inom kort i samband med Ålandsfrågans behandling. Om vi om en eller annan månad få en urtima riksdag, synes det mig vara ett önskemål, att regeringen använder tiden intill dess till att tillsammans med de marina myndigheterna grundligt genomgå artillerifartygsfrågan ännu en gång och om möjligt till den urtima riksdagen framkomma med förslag om artillerifartyg, som ha en annan bestyckning, möjligen också en annan hastighet än de, som redan äro beslutade av riksdagen.

Det kan, herr talman, gentemot detta invändas, att riksdagens en gång fattade beslut icke bör upprivas. Men om själva förutsättningen i viss mån för Kungl. Maj:ts proposition rörande artillerifartygen bortfallit i och med bortfallandet av detta flottavtal, synes det mig icke vara ur vägen, att man gör en ny prövning av hela frågan, och detta desto mera som veterligen stark tveksamhet rått på olika håll om de nya artillerifartygens lämplighet.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Wohlin: Herr talman! Jag tillhörde de få medlemmar av första kammaren, som då de båda nya pansarskeppen beslötos icke vågade taga ansvaret för dessa båda fartyg, och detta på den grund, att jag — såsom jag antydde genom att instämma i herr Nordensons yttrande — finner fartygen utgöra, om också icke en politisk kompromiss i egentlig mening, så likväl ett resultat av överväganden, där 1936 års försvarsbeslut spelat en betydande roll och där man självfallet också måst taga hänsyn till bland annat kostnadsfrågan. I denna fråga har också under den gångna vintern det av Kungl. Maj:t förberedda och sedermera för riksdagen framlagda förslaget till flottavtal spelat en viss roll, som också den nästföregående ärade talaren framhöll. Detta avtal har i varje fall avhållit, om också icke de militära myndigheterna — ty därom har jag självfallet ingen möjlighet att yttra mig — så likväl åtskilliga ledamöter av riksdagen från att mera energiskt tänka sig igenom problemet om en annan fartygstyp med större fart och eventuellt starkare bestyckning.

I likhet med den nästföregående ärade talaren vill jag icke, att detta anförande skall uppfattas som någon efterkritik av riksdagens en gång fattade

Ang. Kungl. Maj:ts proposition rörande det s. k. Londonavtalet. (Forts.)
 beslut, utan endast såsom en vädjan till vederbörande departementschef och regeringen i övrigt att, för så vitt regeringen finner sig genom detta flottavtals bortfallande få friare händer på det förevarande området och regeringen likaledes finner de finansiella förhållandena göra det möjligt, taga frågan om de båda pansarskeppen i förnyat övervägande. Jag tror, att om något sådant ej sker, skola dessa båda fartyg en gång — i all synnerhet om de komma till användning i en för vårt land kritisk situation — väcka desillusioner även hos dem, som på grund av det läge, vari frågan kommit, ansågo sig böra biträda regeringspropositionen för några veckor sedan. Det är alltså icke någon efterkritik av det en gång fattade beslutet, utan det är — liksom från herr Ömans sida — en vädjan till regeringen att vid en eventuell, som jag hoppas kommande urtima riksdag söka göra vad som står i regeringens makt för att framlägga förslag om förbättringar av dessa båda fartyg, vilkas sammanlagda kostnad ju är så betydande, att man gärna vill för dessa kostnader få båtar, med vilka såväl fackmännen som vi lekmän kunna vara mera tillfredsställda än med de beslutade.

Herr talman! Jag har icke något yrkande.

Herr statsrådet **Sköld:** Herr talman! Jag ber först att få understryka, att det engelska flottavtalet icke haft något inflytande på utformandet av de föreslagna och beslutade fartygen. Som kammarens ledamöter väl känna till, gjorde dåvarande marinchefen ett förslag till ersättningsbyggnad, som omfattade vissa s. k. kryssare med en viss fart och en viss bestyckning. Dessa kryssare lågo utanför den i det engelska flottavtalet uppdragna ramen. För att hålla frågan öppen begärde och fick den svenska regeringen in ett undantag i avtalet, varigenom vi fingo rätt att, trots att dessa av amiral de Champs föreslagna fartyg stredo mot avtalet, ändå under avtalstiden bygga ett visst antal av denna typ. Denna fartygstyp accepterades ju icke av regeringen. I stället framlades ett annat förslag av försvarsstabschefen, och det gällde de nu beslutade fartygen. Dessa fartyg voro projekterade på sådant sätt, att de föllo inom ramen för avtalet. Om detta förslag hade haft ett annat utseende, hade givetvis regeringen kommit att begära undantag från avtalet för dessa fartyg.

Följaktligen har detta avtal icke haft något inflytande på utformandet av dessa fartygstyper. På grund därav säger jag, som jag har sagt här en gång förut: jag finner dessa fartyg väl avpassade för den roll de äro avsedda att spela vid Sveriges försvar, och jag vill, för att inte några missförstånd skola stå kvar, här helt enkelt deklarerera, att jag icke kommer att bidra till några väsentliga förändringar av dessa fartyg eller till några väsentliga ökningar av kostnaderna för dem.

Herr **Lindhagen:** Jag ber att få anteckna, att jag en gång förut under riksdagen uttalat, att jag med min inställning vid votering mellan olika anslag till krigsväsendet i regel röstar för det lägsta. Men när det gäller att få rimlig fart på slagskeppen, är jag däremot beredd att rösta för vad som anses nödvändigt, även om anslaget går i höjden. Jag vill nämligen inte totalt kasta pengarna i sjön, och jag glömmer aldrig Fabian Månssons ord i debatten om dessa saker, under världskriget, att de svenska fartyg, som skulle byggas, gingo så långsamt, att de »inte ens kunde fly».

Herr **Öman:** Herr talman! Jag kan endast beklaga, att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet så bestämt binder sig för den av riksdagen beslutade artillerifartygstypen. Även om det förhåller sig så, som herr

Ang. Kungl. Maj:ts proposition rörande det s. k. Londonavtalet. (Forts.) statsrådet upplyser — och jag förstår naturligtvis, att det så gör — att dessa fartyg, ehuru de falla inom ramen för det engelska flottavtalet, dock utarbetats utan hänsyn till detta, så har väl ändock utvecklingen i världen och särskilt inom Östersjöområdet gått så snabbt och i en så oroande riktning, att det för Kungl. Maj:t lika väl som för riksdagen kan föreligga anledning att taga denna sak under ett förnyat övervägande.

Jag skulle, herr talman, självfallet icke ha ifrågasatt detta, om ett nytt beslut skulle ha måst anstå till nästa års lagtima riksdag. Vi ha inte råd med ett så långt dröjsmål. Men om nu på grund av andra förhållanden en urtima riksdag inom kort sammankallas, så föreligger ju ändock en möjlighet för regeringen att med utnyttjande av den lilla tidsfristen ännu en gång taga saken i betraktande och ännu en gång överväga, om verkligen inte någon mindre justering här är möjlig.

Jag föreställer mig, att om enighet råder mellan regeringen och oppositionen därom, att det svenska försvaret måste utbyggas snabbt och till största möjliga effektivitet — och därom vittna ju i varje fall de beslut vi ha fattat rörande försvarsmaterielen — så borde man på ingendera sidan behöva så bestämt fastlåsa sig i ståndpunkter, att justeringar bli omöjliga.

Jag har, herr talman, fortfarande intet yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, lades det under behandling varande memorialet till handlingarna.

Vid föredragning av utrikesutskottets memorial nr 11, angående ersättning till dess tjänstemän, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 41, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 70, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott;

nr 71, angående ändrade bestämmelser i bankoreglementet och reglementet för riksgäldskontoret rörande kompetensvillkor för erhållande av tjänst i riksbanken och riksgäldskontoret;

nr 72, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag till ändring i vissa delar av bankoreglementet;

nr 73, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning med förslag till personalförteckning samt till avlönings- och pensionsstat för riksbanken m. m.; samt

nr 74, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag till ändring i vissa delar av reglementet för riksgäldskontoret.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 75, angående regleringen för budgetåret 1939/40 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17

Lades till handlingarna.

Punkten 18.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 19 och 20.

Lades till handlingarna.

Vid föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 76, angående tilläggsarvoden till sekreterarna hos andra kammaren samt konstitutions- och bevillningsutskotten, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid föredragning av första lagutskottets memorial nr 48, angående arvode åt dem, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän förfogandelag m. m. jämte vissa andra ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. provisorisk avlösningsförstärkning åt vissa befattningshavare m. m. Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk avlösningsförstärkning och provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 293 och med avslag å motionerna I: 339 och II: 511 ävensom i anledning av motionen II: 510 i viss nu behandlad del samt motionerna I: 23 och II: 54, medgiva, att provisorisk avlösningsförstärkning och provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. finge i överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet och av utskottet förut i utlåtandet i fråga om flaggkorpraler i reserven förordade grunder under budgetåret 1939/40 utgå enligt de närmare föreskrifter, som meddelades av Kungl. Maj:t;

b) medgiva, att å hyresbidragen till de beställningshavare av manskapsgrad, till vilka lön utginge enligt i avlösningsreglementet den 11 maj 1928 (nr 128) för fast anställt manskap vid försvarsväsendet intagna löneplaner och som hade Stockholm såsom förläggningssort, finge under budgetåret 1939/40 utgå tillfällig förstärkning med ett efter 240 kronor för år beräknat belopp samt att härav föranledda kostnader finge bestridas från vederbörande under fjärde huvudtiteln uppförda anslag till personalens avlöning;

c) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 510 i nu behandlad del medgiva, att i flottans reserv anställd flaggkorpral, vilken på grund av gällande bestämmelser hade att i anslutning till övergången från aktiv stat till reserven fullgöra tjänstgöring under minst sex månader i följd, skulle, med tillämpning från och med den 1 juli 1939, för tid, varunder han sålunda behölls i tjänstgöring, åtnjuta hyresbidrag jämte, i förekommande fall, till-

Ang. provisorisk avlöningsförstärkning åt vissa befattningshavare m. m.
(Forts.)

fällig förstärkning därå under de förutsättningar och enligt de beräkningsgrunder, som gällde för flaggkorpral å aktiv stat, att enahanda förmån finge under enahanda förutsättningar och beräkningsgrunder tillkomma flaggkorpral, som under tiden 1 oktober 1938—30 juni 1939 övergått i reserven, samt att härav föranledda kostnader finge bestridas från det under fjärde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till marinens reservpersonal;

d) till Provisorisk avlöningsförstärkning åt vissa befattningshavare i statens tjänst för budgetåret 1939/40 anvisa såsom förslagsanslag

- 1) under fjärde huvudtiteln 700,000 kronor;
- 2) under åttonde huvudtiteln 25,000 kronor;

e) besluta, att motionerna I:3 och II:13, i den mån de ej finge anses besvarade genom vad utskottet anfört, ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranledda.

Herr **Bäcklund**: Herr talman! Vid behandlingen inom statsutskottets tredje och fjärde avdelningar av föreliggande proposition och av vissa därmed sammanhängande motioner kunde enighet inte uppnås inom de sammansatta avdelningarna. I två avseenden förelågo alternativa förslag. Dessa gällde dels frågan om provisorisk avlöningsförstärkning för flaggkorpraler, som övergå till flottans reserv och i samband med övergången omedelbart inkallas till tjänstgöring. Sådana befattningshavare hade ju vid övergången fått en löne-minskning sedan 1918, och där innebar alternativ II, att de skulle tillerkännas rätt att utfå den avlöning, de redan tidigare innehåft under sin anställning på aktiv stat, och alltså inte lida minskning. Dels föreslogs dessutom i alternativ II en viss provisorisk avlöningsförstärkning för dem, som tillhöra manskapsgrad, med 60 kronor per år under andra och tredje året. Men vid behandlingen i de sammansatta avdelningarna hade vi bland medlemmarna ett par av lönerегlerarna, som tillhöra 1936 års lönekommitté, och deras alternativ var, att ingenting skulle beslutas vare sig i fråga om flaggkorpralerna eller beträffande de meniga.

När ärendet kom till utskottet och behandlades där, så lyckades det ju att genom en viss kompromiss få igenom beslut om provisorisk avlöningsförstärkning för flaggkorpralerna, med retroaktiv verkan, men däremot avslög utskottet förslaget i alternativ II om avlöningsförstärkning för vissa meniga.

Det skall gärna medges, att avlöningsförstärkningen till flaggkorpralerna inte kostar staten mer än 10,000 kronor, vilket ju är ganska litet, och att den provisoriska avlöningsförstärkningen med 60 kronor per år för dessa två årsklasser i manskapsgrad kostar litet mera. Men när utgången blev sådan i utskottet, och när det inte fanns några utsikter att med en reservation kunna åstadkomma denna förbättring, så har jag, herr talman, här i kammaren velat påtala detta förhållande, att de grupper i militärtjänst, som ha de lägsta lönerna och alltså äro i den fattigaste ställningen, inte kunnat få någon provisorisk lönerегlering. De kunna naturligtvis komma att känna sig mycket illa berörda, när alla andra befattningshavare få lönerегleringar och provisoriska avlöningsförstärkningar, medan de få vara utan; för närvarande gäller, att ingen får sådan provisorisk avlöningsförstärkning, förrän han varit i tjänst under tre år. Dessa menige, som jag talar för, ha en begynnelselöna av 600 kronor per år, i vissa fall upp till 700 kronor, och jag vill här till herr statsrådet rikta en vädjan, att han måtte påskynda arbetet inom 1936 års lönekommitté, som nu behandlar frågan om avlöningsförstärkning för försvarsväsendet, så att detta manskap åtminstone nästkommande år måtte kunna få en lönerегle-

Ang. provisorisk avlöningsförstärkning åt vissa befattningshavare m. m.
(Forts.)

ring. Jag tror, att det vore välmotiverat ur många synpunkter, och inte minst ur försvarsväsendets synpunkt. Det kan inte vara lyckligt, att dessa unga människor, som ha tagit anställning i försvarsväsendet, och som i vissa fall skola bli underbefäl och underofficerare, redan från början av sin anställning behandlas på ett mycket dåligt sätt.

Jag vill alltså vädja till vederbörande statsråd att se till, att dessa personer i manskapsgrad måtte kunna till nästa års riksdag få en avlöningsförstärkning, så att de inte skola behöva känna sig alltför missbelåtna, som de för närvarande äro.

Jag har intet yrkande, herr talman.

Herr Berg, Robert: Herr talman! Då jag har väckt en motion, som redovisas i detta utskottsutlåtande, och då motionens yrkande sedermera av statsrådet och chefen för finansdepartementet välvilligt tagits upp och införlivats med den kungl. proposition, det här gäller, vilken också nu blivit av utskottet tillstyrkt, ber jag, herr talman, att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra min tacksamhet.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsanslag under riksstatens fjärde huvudtitel.

Punkterna 1—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 259, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1939/40 m. m.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 260, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1938/39, i vad propositionen avser anslag till avskrivning av nya kapitalinvesteringar; och

nr 261, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda förslag om anslag till förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om ändring i vissa delar av civila tjänstepensionsreglementet den 30 juni 1934 (nr 442);

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om ändring i vissa delar av militära tjänstepensionsreglementet den 17 maj 1935 (nr 167);

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om ändring i vissa delar av allmänna familjepensionsreglementet den 16 oktober 1936 (nr 542); samt

nr 69, i anledning av delegerades för riksdagens verk förslag till ändring i vissa delar av tjänstepensionsreglementet för riksdagens verk och familjepensionsreglementet för riksdagens verk.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 40, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1939/40 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1939/40 m. m.

I detta betänkande hade utskottet hemställt,

1) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 305 framlagda förslag angående skatteprocenten samt med avslag å de likalydande motionerna I: 342 av herr Linderot och II: 513 av herr Hagberg i Luleå m. fl., såvitt motionerna avsåge skatteprocenten, besluta, att botten-skatt enligt 18 § förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt skulle för år 1939 utgå med 120 procent av grundbeloppet för skattskyldiga, som avsåges i 18 § 2 mom. a) och c) nämnda förordning, samt med 130 procent av grundbeloppet för skattskyldiga, som avsåges i samma moment b); samt

2) att bevillningarna för budgetåret 1939/40 måtte beräknas sålunda:

Inkomst- och förmögenhetsskatt	..... kronor	330,000,000
Särskild skatt å förmögenhet	..... »	29,000,000
Utskiftningsskatt och ersättningsskatt	..... »	500,000
Bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter	..... »	300,000
Stämpelmedel	..... »	65,000,000
Automobilskattemedel:		
a) Fordonsskatt	..... kronor	37,000,000
b) Bensinskatt	..... »	99,000,000
Tullmedel	..... »	190,000,000
Accis å silke	..... »	2,250,000
Accis å margarin och vissa andra fettvaror	..... »	35,000,000
Tobaksskatt	..... »	112,000,000
Brännvinstillverkningsskatt	..... »	20,000,000
Rusdrycksförsäljningsmedel:		
Partihandelsbolag	..... »	24,000,000
Detaljhandelsbolag	..... »	25,000,000
Omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker	.... »	115,000,000
Maltsskatt	..... »	33,000,000
Postverket (överskott)	..... »	16,000,000.

Reservation hade avgivits av herrar *Anderson* i Norrköping, *Velander*, *Gustaf Björkman*, *Sylwan* samt *Hagberg* i Malmö, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1939/40 m. m. (Forts.)

1) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 305 framlagda förslag angående skatteprocenten samt med avslag å de likalydande motionerna I: 342 och II: 513, besluta, att i 20 § förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt omförmälda procenttal skulle för de i 18 § 2 mom. a), b) och c) samma förordning avsedda skattskyldiga utgöra 120; samt

2) att bevillningarna för budgetåret 1939/40 måtte beräknas på sätt i reservationen angivits.

Reservanternas förslag till beräkning av bevillningarna skilde sig från det av utskottet framlagda förslaget allenast därutinnan, att inkomst- och förmögenhetsskatten upptagits till 322 miljoner kronor och tullmedlen till 198 miljoner kronor.

Herr Velander: Herr talman! Det är måhända icke alldeles opåkallat att här konstatera, att vi i riksstaten för kommande budgetår nå fram till en summa av utgifter på nära en och en halv miljard. Det innebär, detta konstaterande, en allvarlig realitet. Men dylika realiteter är riksdagen erfarenhetsmässigt mycket ogärna eller inte alls villig att diskutera. Så är givetvis även förhållandet i dag; därtill kommer, att riksdagen befinner sig i uppbrotsstämning. Min avsikt är därför att icke föranleda någon djupgående debatt.

Jag erinrar mig emellertid i detta sammanhang ett yttrande från statsrådsbänken i årets remissdebatt. Däri uttalades den förvissningen, »att socialdemokratin behöves för att skynda på utvecklingen, som skulle gå för långsamt, om högern och borgerligheten här i landet vore vid makten». Det undras mig, om någon i kammaren i dagens situation, med tanke på ansvällningen av våra statsutgifter, är angelägen framhålla, att utvecklingen bör ytterligare påskyndas!

Såsom förhållandena nu gestaltat sig, har jag dock ingen erinran att göra mot herr finansministern, då han, utan att skjuta över utgifter på framtiden och utan hänsyn, kan jag säga, till den starka ökningen av budgetutjämningsfonden, som vi nu ha att räkna med, söker att vinna jämvikt i budgeten med anlitan- de av löpande inkomster respektive skatter. Jag har i det sammanhanget inte bortsett från de 23 miljoner kronor av engångsnatur, som härför tas i anspråk. Konsekvensen blir visserligen såsom vanligt en fortsatt väsentlig stegring av skattebördan; men denna traditionellt enkelriktade trafik har man väl att foga sig efter, så länge som densamma icke korsas av något allvarligt försök till nedskärning eller begränsning av vår statliga utgiftsstandard — man ägnar icke ett ord åt den saken.

Man kan emellertid icke förvänta, att vårt utomordentligt gynnsamma ekonomiska läge, som är efter år möjliggjort en oavbruten, allt starkare stegring av statsinkomsterna, skall vara för evigt. Framtiden är oviss. Det nuvarande läget ute i världen är inte normalt. Någon gång skola väl de förhållanden avvecklas, som motivera detta omdöme. Jag frågar mig då, om anpassningen till en sådan avveckling blir möjlig utan en besvärande kris. Jag tilltror mig inte förutsättningar nog att kunna besvara denna fråga. Dess ställande antyder dock min uppfattning; och denna min inställning inför ovissa framtids- perspektiv gör, att jag måste oförbehållsamt ansluta mig till en sådan tanke- gång som att de svenska statsmakterna ha den allra största anledning att ta sig en allvarlig funderare över en budget- och utgiftspolitik, som måste be- tecknas som en spekulation i en konstant högkonjunktur. Därvid undgår man inte, såsom också i diskussionen därom från olika håll uttalats, ett verkligt avvägande av olika statsutgifter såväl i förhållande till varandra som i för- hållande till skattebördorna. Blir resultatet, att ett undanskjutande av vissa

Ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1939/40 m. m. (Forts.)
tidigare beslutade statsutgifter framstår såsom ofrånkomligt, måste även den konsekvensen tagas. Ett förlitande på att nya inkomstkällor må komma att upptäckas, med tillhjälp av någon ännu oprövad slagruta, är väl också farligt. Det är nämligen långt ifrån säkert, att sådana inkomstkällor, tillskapade i en hastig vändning eller på konstlad väg, bliva till varaktig nytta för våra statsfinanser. Motsatsen kan förutspås med hänsyn till bland annat verkningar på näringsliv och företagarganda.

Jag är på det klara med att detta är för många ett hädiskt tal. Det är måhända alltför pessimistiskt, och det tjänar väl ingenting till att framföra dylika synpunkter, som för övrigt inte äro på något sätt nya. Det ligger dock någonting däri. För att belysa detta, behöves väl blott ett exempel. Antag, att utfallet av den löpande riksstaten skulle medföra ett lika stort underskott, som olika inkomstitlar nu i verkligheten komma att visa överskott — ett överskott som, om hänsyn även tages till inkomstitlar, hänförliga till specialbudgeter, rör sig om i runt tal 140 miljoner kronor. Räkna därjämte med en sådan förändring i konjunkturerna, som under sistlidne höst inte ansågs utesluten, utan som på många håll befarades. Jag misstänker då, att det inte skulle anses opåkallat att framföra reflexioner av den art, varåt jag här i det föregående skattat.

Om jag så med några ord övergår till bevillningsutskottets föreliggande betänkande, finna vi därunder, att utskottsmajoriteten på alla punkter följt departementschefen. Denne har även för budgetåret 1939/40 förutsatt en gynnsam konjunktur. Denna departementschefens allmänna utgångspunkt för budgetberäkningarna har accepterats av utskottet. Dessa beräkningar ha, såvitt en osakkunnig kan finna, utförts i anslutning till övliga eller traditionella beräkningsnormer. Av tidigare erfarenheter att döma kan det sålunda lätteligen inträffa, att vid den här tiden nästa år ett betydande överskott kan komma att föreligga beträffande vissa inkomstitlar. Någon ytterligare uppräknings av en eller annan inkomstitel hade därför måhända varit på sin plats. I detta ligger dock icke någon som helst anmärkning eller erinran mot departementschefen. Jag måste nämligen för min del räkna med, att motsatsen förr eller senare kan komma att inträffa.

I fråga om de direkta statsskatterna tillämpas för första gången den efter beslut vid fjolårets riksdag genomförda statsskattereformen. Detta bör måhända föranleda en viss försiktighet med hänsyn till bland annat de höjda Ortsavdragen och de utvidgade avskrivningsmöjligheterna för vissa grupper av skattskyldiga. Avkastningen av inkomst- och förmögenhetsskatten är därför till viss storlek något oviss. Därtill bidrar, att det material, som ställts till förfogande för uppskattningen av denna inkomstitel, måste betraktas såsom synnerligen ofullständigt. Alla uppgifter angående utfallet av taxeringarna i Stockholm saknas sålunda; och i Stockholm förhåller det sig ju så, att de ensamstående antal är relativt högt i förhållande till landet i övrigt. Man kan därför utgå från att dessa Ortsavdrag eller familjeavdrag inte komma att medföra samma verkningar där som på en del andra håll.

Det har för övrigt framstått såsom anmärkningsvärt, att materialet rörande utfallet av taxeringarna, särskilt när det gäller de större städerna, som därvid ha så stor betydelse, behöver vara så ofullständigt, som fallet nu är. Det är av vikt att i fortsättningen söka åstadkomma en ändring i detta förhållande, om det skall bli möjligt verkställa en något mera effektiv uppskattning av avkastningen av en så betydande inkomstitel, som inkomst- och förmögenhetsskatten verkliga utgör.

Såsom av utskottets betänkande framgår, ha högerns representanter i utskottet inte kunnat följa utskottsmajoriteten på en betydelsefull punkt. Det

Ang. beräkning av beivllningarna för budgetåret 1939/40 m. m. (Forts.)
gäller närmast den av departementschefen föreslagna uttagningsprocenten beträffande inkomst- och förmögenhetsskatten, motsvarande 130 enheter för vissa juridiska personer och 120 enheter för andra skattskyldiga.

För reservanterna har det varit omöjligt att godtaga utskottsforöslaget i denna del. I reservationen, till vilken jag hänvisar, har nämligen klarlagts, att detta förslag måste anses bestämt strida mot den tankegång, som företräts av statskattekommittén, av departementschefen själv, av beivllningsutskottet och av riksdagen vid statskattereformens genomförande. Det kan enligt reservanternas mening icke anses försvarligt att första gången, de nya skattegrunderna tillämpas, springa ifrån den samförståndslösning eller, om man så vill, överenskommelse, som på denna punkt faktiskt förelåg vid fjolårets riksdag. Ingen har avsett någonting annat än att för normala fall en enhetlig uttagningsprocent skulle tillämpas. Under en lågkonjunktur eller i ett ekonomiskt svårt läge har man utgått från, att uttagningsprocenten skulle kunna lindras till förmån för de juridiska personerna. Däremot vet man knappast, om inom statskattekommittén möjligheten av ett motsatt förfarande ens varit föremål för övervägande. Det har visserligen sagts, att någon medlem av kommittén gjort gällande, att under utomordentliga förhållanden såsom att landet råkade i krig eller det gällde att hämma eller lindra verkningarna av en fortgående inflation en differentiering av uttagningsprocenten även uppåt för de juridiska personerna i förhållande till andra skattskyldiga — självfallet kan man säga — skulle kunna ifrågakomma. Det kan ju hända, att man på den punkten får närmare upplysning här i dag.

Den väg, som departementschefen och med honom beivllningsutskottet sålunda beträtt, kan måhända sägas vara en lätt framkomlig väg, och det är väl också därför den följes. Den måste emellertid, med mitt sätt att se, innebära ett försök till en annan avvägning av skattebördan än som tidigare avsetts, och såsom sådan kommer den att betyda en extrabeskattning, som ligger helt utanför det nya skattesystemets ram. Beskattningen av vissa juridiska personer göres därmed till en budgetregulator, som ingen tänkt sig.

Det är möjligt, att någon i detta sammanhang kan föra på tal storleken av den samlade beskattning, som nu drabbar de juridiska personerna såsom grupp betraktade. Därvid får då icke bortses ifrån att omläggningen av denna beskattning från progressiv till proportionell för de juridiska personerna inbördes medfört utomordentligt stora omkastningar, omkastningar på i många fall flera hundra procent. Det är då utan vidare klart, att, om denna skatteomläggning i och för sig medfört ytterst kännbara verkningar, vilket departementschefen själv i andra sammanhang betonat, en väsentlig höjning av uttagningsprocenten, så som här föreslås, måste bli än kännbarare. Denna synpunkt har inte varit främmande för någon under statskattereformens förberedande. Statskattekommittén var sålunda fullt på det klara därmed och har givit ett bestämt uttryck åt den synpunkten. Inom statskattekommittén övervägdes förresten särskilda övergångsbestämmelser just för att lindra verkningarna av omläggningen.

Omläggningen av beskattningen av de juridiska personerna har, såsom vi alla känna till, resulterat i en lidrigare beskattning av de största juridiska personerna. Jag utgår ifrån att det gäller kooperativa förbundet, det gäller de statliga monopolföretagen och det gäller våra största industriföretag. Men andra företag, även de små, som ha att kompensera de skattebelopp, som staten icke får från dessa på grund av omläggningen gynnade, de komma ju i ett mycket bekymmersamt läge.

Man kan också säga, att konjunkturutvecklingen icke är fullständigt enhetlig. Den gäller visserligen i stort sett hela vårt ekonomiska liv. Men det är

Ang. beräkning av bevillingarna för budgetåret 1939/40 m. m. (Forts.)
dock så, att t. ex. skogsindustrieföretagen icke ha någon gynnsam konjunktur för närvarande. Dessa företag ha dock missgynnats genom skatteomläggningen.

Man kan fråga sig, vilka skäl utskottet åberopat för sitt ställningstagande. Utskottet anför tre skäl. Det talar om den stora statliga utgiftsstegringen, det talar om de gynnsamma ekonomiska konjunkturerna för de affärsdrivande juridiska personerna och det hänvisar till den omständigheten, att de juridiska personerna icke drabbas av den föreslagna ökningen av de indirekta skatterna.

Vad skall man nu säga om dessa skäl? De äro väl knappast några skäl alls för den av utskottet intagna ståndpunkten. Kan den stora statliga utgiftsstegringen leda fram till en sådan slutsats som att endast en viss grupp av skattskyldiga skall svara för konsekvenserna därav? Så kan näppeligen anses vara fallet. Det gynnsamma konjunkturläget gäller väl icke endast för de affärsdrivande juridiska personerna eller speciellt för dessa. Det gäller väl, såsom jag nyss sagt, hela vårt ekonomiska liv. Och det tredje skälet var, att de affärsdrivande juridiska personerna icke drabbades av ökningen av vissa indirekta skatter. Vilken är denna ökning? Jo, 3 miljoner kronor på tobaken och 10 miljoner på spriten, båda posterna sannolikt lågt beräknade. Har månne någonsin här i riksdagen vid avvägande av eller diskussion om de juridiska personernas skattebörda den omständigheten åberopats, att de juridiska personerna icke konsumera sprit eller tobak? Det är måhända ett stort fel hos dem, men det är givetvis obotligt, och det bör av sådan anledning icke läggas dem till last.

Departementschefen är då mycket försiktigare än utskottet. Han söker icke att med ett enda ord motivera sin ståndpunkt. Med den tillförsikt, som en finansminister i dagens parlamentariska läge kan kosta på sig, säger han endast kort och gott, att han förordar, att uttagningsprocenten fastställes till 130.

Det är ju icke uteslutet, att nu berörda spörsmål kommer att bli föremål för diskussion även vid följande riksdagar. Det kan därför vara på sin plats, att man söker så långt möjligt få klarlagd den faktiska innebörden av skatteförfattningarnas bestämmelser på området. Jag skulle därför vilja ställa en fråga, som jag närmast riktar till utskottets ärade vice ordförande, tillika ledamot av statsskattekommittén. Frågan gäller, huruvida han anser, att det nuvarande läget täcker eller icke täcker de »icke normala fall», som enligt de av utskottet åberopade uttalandena skulle medgiva en differentiering av uttagningsprocenten för skilda grupper av skattskyldiga. I det sammanhanget skulle det också vara intressant att erfaras, huruvida statsskattekommittén överhuvud taget diskuterat en sådan möjlighet som att uttagningsprocenten för de juridiska personerna skulle kunna sättas högre än för fysiska personer och därmed likställda.

Reservanterna ha nu, såsom herrarna uppmärksammat, föreslagit samma uttagningsprocent för de affärsdrivande juridiska personerna, som utskottet förordat för övriga skattskyldiga eller 120. Den inkomstminskning, som man därvid har att räkna med, uppgår till mellan 7 och 8 miljoner kronor. Detta belopp ha reservanterna täckt genom en uppräknig av viss annan inkomstitel, nämligen tullmedlen. Det är möjligt, att beloppet kunnat uppdelas på flera inkomstitlar, men ha reservanterna av skäl, som antytts i reservationen, icke ansett detta nödvändigt.

Jag hemställer, herr talman, i anslutning till det anförda om bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Ang. beräkning av beivllningarna för budgetåret 1939/40 m. m. (Forts.)

Herr **Bärg, Johan**: Herr talman! Jag skall inte alls upptaga någon längre tid med att närmare ingå på herr Velanders allmänna betraktelser över de alltjämt ökande statsutgifterna. Jag bara konstaterar såsom ett rätt intressant faktum, att man hittills mycket sällan från högerhåll har hyst några större bekymmer för statens finanser, då det har gällt att täcka kostnader för försvaret. Det vill nästan synas, som om betänkligheterna därvidlag hade framkommit, först sedan högern fick sällskap med de övriga partierna i fråga om beredvillighet att offra betydande belopp för försvarsändamål. Jag vet inte, om herr Velander vantrivs med det sällskap han har fått i det avseendet. Om så är förhållandet, beklagar jag det, ty det är mycket som tyder på, dess värre, att det sällskapet kan bli ganska långvarigt.

Innan jag säger något om det föreliggande utskottsförslaget, ber jag att i den mån det är mig möjligt få besvara de direkta frågor, som herr Velander riktade till mig, väl främst därför att jag har varit ledamot av den skattekommitté, vars förslag togs upp i en kungl. proposition vid fjolårets riksdag och som låg till grund för det då fattade beslutet om en omläggning av skattesystemet. Herr Velander frågade, huruvida jag anser, att det nuvarande läget täcker det fall, som i kommittébetänkandet liksom i utskottsbetänkandet angavs motivera uttagande av en högre skatteprocent av juridiska personer än av fysiska. Ja, det är klart, att jag tycker det. Men om den saken kan man ju tvista. Herr Velander gav sig inte in på att närmare bevisa eller ge skäl för — åtminstone kunde inte jag finna, att hans anförande i så hög grad var anlagt på det — att sådana omständigheter nu föreligga, att den föreslagna differentieringen är olämplig. Det vill i varje fall synas mig, som om de många tiotal miljoner, som ha äskats, sedan statsverkspropositionen uppgjordes, i varje fall medfört en så pass onormal avvikelse från den vanliga ordningen, att man har en viss rätt att betrakta den nuvarande situationen som sådan, att den täcker de förutsättningar, under vilka man vid resonemang om dessa ting särskilt inom beivllningsutskottet ansett det vara påkallat att på sätt som nu skett differentiera uttagningsprocenten.

Den andra frågan gällde, huruvida man inom statsskattekommittén hade diskuterat spörsmålet om uttagning av högre skatteprocent för juridiska personer än fysiska. Det framgår inte av kommitténs betänkande, om en sådan diskussion har ägt rum, men jag föreställer mig, att kommittén under sitt arbete, som pågick i ett par år, när dessa spörsmål diskuterades, också talade om den saken, även om jag inte har det i så friskt minne. Kommitténs yttrande ger inte något belägg för vare sig det ena eller det andra. Jag påminner mig emellertid, att man även inom kommittén resonerade om att sådana situationer skulle kunna tänkas, i vilka man med hänsyn till möjligheterna att förse statsverket med inkomster kunde vara tvungen att reflektera på en åtgärd sådan som den nu föreslagna. Men den saken var mycket litet aktuell då, vilket framgår därav, att kommittén ingenting skrev om den eventualiteten. Vad som närmast förelåg inom kommittén var ställningstagandet till frågan, huruvida en åtskillnad beträffande uttagningsprocenten skulle kunna ifrågakomma under lågkonjunkturer, då kanske ett skoningsfullare förfarande mot de juridiska personerna än mot de fysiska var motiverat. Det var om den saken kommittén närmast uttalade sig.

Det är emellertid någonting, som herr Velander inte frågade om, men som jag kan få upplysa om ändå, nämligen beivllningsutskottets och riksdagens ställningstagande till dessa frågor i fjol, då den nya skatteordningen skulle genomföras. Vid det tillfället förelågo bl. a. motioner om att man skulle i skatteförfattningen införa en bestämmelse om att högre uttagningsprocent för juridiska personer än för fysiska icke fick förekomma. Det förslaget avstyrk-

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1939/40 m. m. (Forts.)
te bevillningsutskottet, och riksdagen avböjde det. Reservation hade framförts i frågan, och denna reservation avslogs. Det måste väl ändå anses betydta, att riksdagen förbehöll sig den möjligheten att, om skäl därtill kunde anses föreligga, tillämpa en högre uttagningsprocent för juridiska personer än för fysiska. Det är ett förhållande, som man icke bör glida förbi, när man diskuterar detta spörsmål.

Oavsett allt detta är det väl också så, att riksdagen varje år har obeskuren rätt att förfara på det sätt omständigheterna anses kräva. Därmed har jag ingalunda velat säga, att man det ena året skall totalt glömma bort vad man sagt det andra. När herr Velander här ger ställningstagandet till dessa frågor vid fjolårets riksdag beteckningen samförståndslösning eller överenskommelse, måste jag säga, att det nog är att tolka vad som skedde åtskilligt i överkant. Först och främst var det ju ingen samförstånds lösning på denna punkt, eftersom det förelåg reservation just i det syfte, för vilket herr Velander nu har talat, och denna avböjdes. Lika litet kan man således tala om att det träffades en överenskommelse i saken. Men jag är villig att bestyrka, att i utskottet uttalades, såsom också framgår av dess fjolårsbetänkande, att i *normala* fall en enhetlig uttagningsprocent borde tillämpas. Och då är jag åter framme vid den fråga, som herr Velander först framställde, nämligen om jag ansåg, att läget nu motiverar en differentiering av uttagningsprocenten eller ej. Därpå kan jag för min del inte ge annat svar än att, såsom jag sade, det budgetära läget för närvarande enligt mitt sätt att se så pass mycket avviker från det normala, att det är försvarbart, även med fasthållande av synpunkterna från i fjol, att icke i normala fall uttaga en högre skatteprocent av de juridiska personerna än av de fysiska.

Herr Velander talade också om att det föreliggande förslaget skulle kunna tydas på det sättet, att man har för avsikt att hädanefter använda bolagsbeskattningen, om jag får använda detta korta uttryck, som en budgetregulator. Jag vet inte vad han hade för anledning att anta något sådant. Under den tid jag suttit i riksdagen har man den ena gången begagnat sig av beskattning av ett slag och den andra gången av beskattning av ett annat slag för att få budgeten att gå ihop. Vi ha sålunda sett exempel på, att man genomfört en ökad förmögenhetsskatt o. dyl. Vid alla dessa tillfällen har man haft samma skäl att undra, om hädanefter just den då aktuella skatteformen skall användas såsom budgetregulator. Den ena skatteformen får lika väl som den andra vara regulator, i den mån man anser det skäligt.

Jag skall inte så mycket uppehålla mig vid herr Velanders yttrande om de indirekta skatter, varom det har talats i utskottsbetänkandet. Det har varit kiv om den saken förut. Man kan väl inte förneka, att t. ex. skatterna på rusdrycker ändå äro indirekta skatter, även om de ur andra synpunkter fylla ett mycket gott ändamål. Jag erinrar endast om de ingående resonemang i detta avseende, som fördes med anledning av en promemoria, som upprättades inom finansdepartementet år 1935 och som innehöll en översikt över såväl de indirekta som de direkta skatterna. I samband med den betonade, minns jag, chefen för finansdepartementet för sin del, att hur man än ser på dylika skatter, om vilka vi nu tala, äro de ändå indirekta skatter, som betalas av fysiska personer. Och frånsatt om de skola anses vara frivilligt påtalade eller inte, är det ett faktum, att de ur statsbudgetär synpunkt ändå måste betraktas såsom indirekta skatter. Visserligen är det lyckligtvis ställt så, att de juridiska personerna inte för »personligt bruk» begagna sig vare sig av tobak eller rusdrycker, men även de äro i behov av framför allt alkohol för vissa tekniska och industriella ändamål. Men härför åtnjuta de skatterestitution. Om man vill

Ang. beräkning av bevilningarna för budgetåret 1939/40 m. m. (Forts.)
gyckla, såsom herr Velander gjorde, med deras obefintliga rusdrycksbruk, kan man i alla fall säga, att det där förekommer en förbrukning av alkohol. Men de juridiska personerna drabbas icke av skattehöjningar på sådana varor.

Om man ser på skattedragarna såsom grupper, kan man ändå inte komma ifrån att konstatera, att det snälla svenska folket ur egna fickor betalar väsentliga belopp i form av indirekta skatter även av den beskaffenhet, om vilken vi nu tala. Och i detta sammanhang synes det mig vara fullt berättigat att erinra om att man utöver de direkta skatter, som påläggas de fysiska personerna, även räknar med att de skola offra de 10 eller 13 miljoner kronor, vilka här äro upptagna såsom en ökad inkomst av dessa skatteköllor. Med hänsyn till den ändå obestriddigen nu rådande goda konjunkturen kan jag inte, herr talman, finna att det här blir en alltför hård beskattning av de juridiska personerna. Vad man då — såvitt jag förstått herr Velanders inlägg i dessa frågor rätt — skulle väja för, det vore för att bryta en, som han trodde sig kunna påstå, förut som orubblig fastslagen princip, att man inte borde uttaga högre skatteprocent för de juridiska personerna än för de fysiska. Men i realiteten torde skäl saknas för att påstå, att det ekonomiska läget är sådant, att de förra icke skulle orka med beskattningen i fråga. Ur den för svensk beskattningspolitik ledande principen, nämligen förmågeprincipen, sett är väl sist antydda omständighet av obestriddigt värde när det gäller avvägningen.

Det har visserligen påpekats — och det är riktigt — att den omläggning, som i följd gjordes av de juridiska personernas beskattning från att vara en progressiv skatt till att bliva en proportionell skatt, drabbar företagen på olika sätt och att man i vissa fall kan tycka, att den nya ordningen drabbar hårt i jämförelse med den gamla. Men det är någonting som följer med det nya systemet, vilket ändå ansetts vara att föredraga framför det gamla progressiva skattesystemet. Man har icke heller inom riksdagen ansett de olägenheter, som i vissa fall följa med omläggningen, vara större än att det proportionella skattesystemet likväl skulle vara att föredraga. Har man sett saken på det sättet, får man naturligtvis också hålla till godo med de olägenheter som det nya systemet kan medföra även vid en ökad skatteprocent för de juridiska personerna.

Jag ber, herr talman, efter dessa korta erinringar att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Velander: Herr talman! Jag har inte någon anledning att till diskussion ta upp herr Bärags antydningar om det förvånansvärda i att jag kunde framföra några bekymmer rörande statens finanser i samband med frågan om täckning av bl. a. försvarskostnaderna. Jag har icke på något sätt vägrat min medverkan till en förnuftig täckning av dessa kostnader. Om jag dock här vågat antyda, att det kan föreligga statsutgifter av större eller mindre angelägenhetsgrad och att vi kunna råka i ett sådant statsfinansiellt läge, att vi måste ta hänsyn därtill, var väl inte detta någon logisk kullerbytta ifrån min sida åtminstone.

Utskottets ärade vice ordförande syntes, såvitt jag uppfattade honom rätt, vidhålla den uppfattningen, att man med hänsyn till de ökade statsutgifterna kunde ha anledning att tala om ett läge, som icke var normalt. Mig förefaller det dock som om denna stegring av statsutgifterna icke vore någonting speciellt kännetecknande för läget av i dag. Vi voro väl i precis samma situation i följd; och det var just det år, då statsskattereformen accepterades av riksdagen. Och såvida det inte sedan dess har skett någon avgörande förskjutning i skatteunderlaget olika grupper skattskyldiga emellan, förstår jag

Ang. beräkning av bevillingarna för budgetåret 1939/40 m. m. (Forts.)

inte, att det kan finnas anledning att tala om behovet av en ny avvägning, en avvägning som alltså skulle ske, innan det nya skattesystemet ens en enda gång hunnit tillämpas.

Utskottets ärade vice ordförande sade sig icke vara enig med mig, när jag talade om statsskattereformen såsom en samförståndslösning, och det är möjligt att jag misstagit mig på den punkten. Jag är dock inte villig att medge det, ty jag gör gällande för det första att statsskattekommitténs förslag var fullständigt enhälligt, även om det utgjorde en kompromiss, och för det andra att detta statsskattekommitténs förslag på så gott som alla punkter accepterades först av departementschefen och sedermera av riksdagen. Utskottets vice ordförande säger då, att, när det gäller differentieringen av uttagningsprocenten, man i varje fall inte kan tala om en samförståndslösning, detta under hänvisning till den omständigheten att det vid fjolårets riksdag förelåg motioner, som togo sikte på en bindning uppåt av uttagningsprocenten för de juridiska personerna. Ja, de motionerna föranleddes av att på något håll den farhågan framkommit, att, ehuru det visserligen förutsattes, att uttagningsprocenten inte skulle kunna sättas högre för juridiska personer än för fysiska personer och därmed likställda, man likväl saknade garantier för att icke motsatsen kunde inträffa i det långa loppet. Belysande för den verkliga innebörden av denna sak är emellertid en annan omständighet, som jag skall tilllåta mig att erinra om. Det förhöll sig ju så, att det i åtskilliga yttranden, från bl. a. näringslivets organisationer, över statsskattekommitténs förslag framhölls såsom en orättvisa, att ingen del av de juridiska personernas inkomst belades med fast skatt, såsom skett för andra skattskyldiga. I propositionen till riksdagen med förslag till statsskattereform tar departementschefen så upp denna sak och säger: »Vad som skulle vinnas genom att inkomstskatten för juridiska personer i viss utsträckning utformades såsom en fast skatt synes mig dock på ett smidigare och efter växlande förhållanden bättre lämpat sätt kunna ernås genom en avpassning av uttagningsprocenten.» Och departementschefen tillägger att han i valet mellan en fri uttagningsprocent och viss bindning av inkomstbeskattningen för de juridiska personerna föredrar den fria uttagningsprocenten. Utgångspunkten för hela detta resonemang är väl ingenting annat än att uttagningsprocenten för de juridiska personerna inte skall komma att ställa sig högre än för de fysiska personerna. Och utskottet — herr Bärgh! — är på precis samma linje och resonerar på samma sätt som departementschefen. Det förefaller därför som om det icke skulle kunna sägas, att det icke i sak rått samförstånd även på denna punkt.

Jag vill slutligen säga, att, då man talar om ansvällningen av statsutgifterna, man icke kan påstå, att avkastningen av de direkta skatterna kommit att bli mindre än tidigare förutsatts? Jag vill i det sammanhanget hänvisa till en uppställning som återfinnes i statsverkspropositionen för 1937, där finansministern diskuterar den sannolika utvecklingen av dessa skatter och där — det vill jag ha sagt i detta sammanhang — det icke räknades med på långt när så betydande belopp på grund av den direkta statliga beskattningen, som faktiskt kommit att inflyta.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågakvarande betänkandet hemställt samt vidare på antagandet av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg åt präster för budgetåret 1939/40, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Samman-
jämningsför-
slag rörande
arbetstids-
lagen för
detaljhandeln.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets memorial nr 43, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra lagutskottets utlåtade nr 31 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till arbetstidslag för detaljhandeln m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom proposition nr 96 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga bland annat vid propositionen fogat förslag till arbetstidslag för detaljhandeln. I förslaget hade upptagits slutbestämmelser av innebörd, att nämnda lag skulle träda i kraft, såvitt den avsåge arbetsrådets befogenhet och verksamhet, den 1 oktober 1939 och i övrigt den 1 januari 1940 samt gälla till och med den 31 december 1942. Beträffande förseelse mot lagen, som begåtts under tiden för dess giltighet, skulle dock vad i lagen vore stadgat fortfara att gälla efter sistnämnda dag.

Utskottet hade i sitt utlåtande nr 31 föreslagit det tillägg till berörda slutbestämmelser, att lagen icke skulle verka rubbning i sådant före den 1 juni 1939 träffat avtal mellan arbetsgivare och arbetstagare, som gällde för viss, den 1 januari 1940 ännu icke tilländalupen tid.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade kamrarna vid behandling av utskottets ifrågavarande utlåtande i nämnda hänseende stannat i olika beslut, i det att första kammaren bifallit vad utskottet därutinnan hemställt, varemot andra kammaren godkänt slutbestämmelserna i den lydelse Kungl. Maj:t föreslagit.

Efter överbäggande, huruvida och i vilken form sammanjämkning mellan kamrarnas skiljaktiga beslut lämpligen skulle kunna ävägabringas, hade utskottet i det nu föreliggande memorialet hemställt, att kamrarna, med frånträdande av sina förut fattade beslut beträffande slutbestämmelserna i utskottets förslag till arbetstidslag för detaljhandeln, måtte antaga följande förslag till sådana bestämmelser:

*(Första kammarens
beslut:)*

Denna lag träder i kraft, såvitt den avser arbetsrådets befogenhet och verksamhet, den 1 oktober 1939 och i övrigt den 1 januari 1940 samt gäller till och med den 31 december 1942. *Lagen skall dock icke verka rubbning i sådant före den 1 juni 1939 träffat avtal mellan arbetsgivare och arbetstagare, som gäller för viss, den 1 januari 1940 ännu icke tilländalupen tid.*

*(Andra kammarens
beslut:)*

Denna lag träder i kraft, såvitt den avser arbetsrådets befogenhet och verksamhet, den 1 oktober 1939 och i övrigt den 1 januari 1940 samt gäller till och med den 31 december 1942. Beträffande förseelse mot lagen, som begåtts under tiden för dess giltighet, skall dock vad i lagen är stadgat fortfara att gälla efter sistnämnda dag.

*(Utskottets samman-
jämningsförslag:)*

Denna lag träder i kraft, såvitt den avser arbetsrådets befogenhet och verksamhet, den 1 oktober 1939 och i övrigt den 1 januari 1940 samt gäller till och med den 31 december 1942. *Lagen skall dock icke i fråga, som avses i 8 §, verka rubbning i sådant före den 1 juni 1939 träffat skriftligt avtal mellan arbetsgivare och arbetstagare, som gäller för viss, den 1 januari*

*Sammanjämningsförslag rörande arbetstidslagen för detaljhandeln. (Forts.)**(Första kammarens be- slut:)**Andra kammarens be- slut:)**(Utskottets samman- jämningsförslag:)*

Beträffande förseelse mot lagen, som begåtts under tiden för dess giltighet, skall vad i lagen är stadgat fortfara att gälla efter *den 31 december 1942*.

1940 ännu icke tilländalupen tid. Beträffande förseelse mot lagen, som begåtts under tiden för dess giltighet, skall vad i lagen är stadgat fortfara att gälla efter *den 31 december 1942*.

Enligt en vid memorialet avgiven reservation hade herrar *Tamm, Ekströmer* och *Skoglund* samt fröken *Andersson* ansett, att utskottets sammanjämningsförslag bort erhålla följande lydelse:

Denna lag träder i kraft, såvitt den avser arbetsrådets befogenhet och verksamhet, den 1 oktober 1939 och i övrigt den 1 januari 1940 samt gäller till och med den 31 december 1942. *Lagen skall dock icke verka rubbning i sådant före den 1 juni 1939 träffat skriftligt avtal mellan arbetsgivare och arbetstagare, som gäller för viss, den 1 januari 1940 ännu icke tilländalupen tid.* Beträffande förseelse mot lagen, som begåtts under tiden för dess giltighet, skall vad i lagen är stadgat fortfara att gälla efter *den 31 december 1942*.

Herr Tamm: Herr talman! I detta kammarens sista officiella ärende skall jag naturligtvis inte många minuter uppehålla kammarens ärade ledamöter. Jag skall dock be att få i korthet avgiva en deklARATION, som till sin innebörd framgår av reservationen.

Bakom andra lagutskottets ursprungliga förslag till övergångsbestämmelser, som ju debatterades här om dagen, låg ju kort och gott den tanken, att inte heller sociallagstiftning —utan att det kan anses oundgängligen nödvändigt — bör tillåtas bryta redan ingångna och bestående avtal under deras giltighets-tid. Detta var åtminstone min uppfattning. Andra kammaren ställde dock en del andra synpunkter i förgrunden och avslog utskottets förslag på denna punkt. I själva sakfrågan har utskottet i sitt försök till sammanjämkning icke ansett sig böra frågå sin föregående uppfattning, men full enighet har däremot rått därom, att de farhågor, som uttalades för att med utskottets ursprungliga formulering kanske även en del obskyra och okontrollerade muntliga avtal skulle kunna få löpa på obestämd tid, borde undanröjas. Man har därför enats om att övergångsbestämmelserna skola gälla endast skriftliga avtal, vari man naturligtvis inbegriper även samtliga kollektivavtal, även om dessa, som ju ibland händer, icke i varje enskilt fall upprättas skriftligen.

Skillnaden i uppfattning mellan majoriteten och reservanterna består emellertid däri, att majoriteten har velat, att övergångsbestämmelserna skola gälla endast *en* punkt, nämligen overtidsbetalningen, medan vi reservanter däremot förmena att det vore principiellt riktigare, att dessa övergångsbestämmelser gällde avtalen i dess helhet. Det är ju också så, att bestämmelserna om overtidsbetalningen ganska intimt sammanhånga med många andra bestämmelser i lagen, varför den uppdelning, som majoriteten här föreslagit, icke blott bryter mot det vi vilja kalla det allmänna rättsbegreppet utan även säkerligen kommer att åstadkomma både trassel och förvirring vid tillämpningen. Det meddelades också vid ärendets behandling i utskottet, att det i viss mån var ovisst, huruvida lagrådet skulle komma att för sin del godkänna det av ma-

Sammanjämningsförslag rörande arbetstidslagen för detaljhandeln. (Forts.)
 joriteten framlagda förslaget, medan en sådan risk icke förelåg med det förslag, reservanterna framlagt.

Man kan ju inte göra något yrkande på en sådan här punkt, och därför har jag heller, herr talman, inte något sådant att göra, men jag har velat som en deklaration med anledning av reservationen anföra dessa ord.

Herr Norman: Utskottet har ju haft till uppgift att försöka komma fram med ett förslag, som innebär något ungefär mitt emellan vad första kammaren och andra kammaren beslutat. Utskottet har således icke vid detta tillfälle haft att ge uttryck för vad de enskilda ledamöterna personligen ha tyckt eller haft för mening. Det har, som herr Tamm sade, inom utskottet visserligen framkastats någonting om att det kunde vara tveksamt, hur lagrådet kommer att ställa sig till en sådan här förändrad bestämmelse, som nu är föreslagen, men samtidigt erinrades då om att när lagrådet hade att yttra sig över hela lagförslaget, så ifrågasatte lagrådet självt beträffande 8 §, huruvida det inte skulle behövas vissa övergångsbestämmelser, som skulle gälla för kollektivavtal eller för de bestämmelser i kollektivavtal som gällde rätten att ersätta övertid med ledighet. Lagrådet har således redan förut varit inne på tanken att begränsa övergångsbestämmelserna i detta avseende så att en viss detalj i lagen skulle undantagas från gällande kraft, en mera begränsad detalj än utskottet här föreslagit.

Sammanjämningsförslaget ligger enligt min uppfattning närmare första kammarens beslut än andra kammarens. Andra kammaren har trots detta godtagit förslaget. Jag hemställer nu, att första kammaren måtte göra detsamma.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande memorial hemställt.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

- nr 373, med överlämnande av beredskapsstat för budgetåret 1939/40;
- nr 375, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statlig krigsförsäkring;
- nr 377, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till enskilda vägar jämte motioner;
- nr 378, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till skolhusbyggnad i Tännäs skoldistrikt;
- nr 379, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna; samt
- nr 380, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till statlig lagerhållning.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

- nr 398, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionering av vissa befattningshavare vid skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall m. m.;
- nr 399, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förfogande över utländska betalningsmedel m. m. under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden (valutalag);

nr 400, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förbättring av vissa äldre tjänste- och familjepensioner m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 401, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl., såvitt angår pensionsväsendet;

nr 407, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätt för vissa professorer vid konsthögskolan och vissa tjänstemän vid konjunkturinstitutet; samt

nr 408, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till pensioneringskostnaderna för statens pensionsanstalt m. m. för budgetåret 1939/40.

Anmälades och godkändes sammansatta bevillnings- och andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 420, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 225, såvitt angår förslag till förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen den 23 oktober 1936 (nr 561) samt till förordning om ändring i vissa delar av vägtrafikstadgan den 23 oktober 1936 (nr 562), dels ock en inom riksdagen väckt motion, i vad avser nämnda författningsförslag;

nr 421, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 225, såvitt angår förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt, dels ock en inom riksdagen väckt motion, i vad avser nämnda författningsförslag; samt

nr 422, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av 1 § andra stycket lagen den 7 juni 1934 (nr 247) om straff för vissa brott vid förande av motorfordon.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 423, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående visst avtal mellan aktiebolaget Vin- & spritcentralen och Mo och Domsjö aktiebolag;

nr 424, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m.; samt

nr 425, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 427, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratifikation av protokollet den 30 september 1938 rörande ändringar i Nationernas förbunds akt; och

nr 428, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratifikation av ett i Stockholm den 18 april 1939 undertecknat protokoll rörande ändring av 1928 års svensk-franska förliknings- och skiljedomstraktat.

Anmäldes och bordlades bevillningsutskottets betänkande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.20 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
